

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií / Hispanistika

Bakalářská práce

Šoškolová Adriena

Měšťanská kultura v díle *La Celestina*

The bourgeois culture in the novel *La Celestina*

Praha 2020

Vedoucí práce: doc. Juan A. Sánchez Fernández, Ph.D

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce doc. Juanu A. Sánchezovi Fernándezovi, Ph.D. za odborné vedení, ochotný a vstřícný přístup a rady při zpracování.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým rodičům za podporu při studiích.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 25. dubna 2020

Šoškolová Adriena

Klíčová slova (česky):

La Celestina, měšťanstvo, peníze, materialismus, pozdní středověk, Pleberio, společnost, obchod

Klíčová slova (anglicky):

The Celestina, bourgeoisie, money, materialism, Late Middle Ages, Pleberio, society, commerce

Abstrakt (česky):

Tato bakalářská práce je zaměřena na jedno z nejznámějších děl španělské literatury *La Celestina*. Toto dílo je kromě mnoha jiných aspektů známé tím, že dokázalo mistrovsky obsáhnout sociokulturní situaci Španělska. Konkrétně se zaměřím na rysy měšťanské kultury v díle, tedy střední třídy. Chtěla bych vyvrátit zdání, že se tato vrstva společnosti v tomto pozdně středověkém díle neobjevuje, a předložit prvky, které to dokládají. Vzhledem k tomu, jak nám dílo *La Celestina* reflektuje sociální, ekonomickou a kulturní situaci své doby, je vysoce pravděpodobné, že i téma měšťanství zde bude nějakým způsobem nastíněno. Záměrem této práce je tedy nalézt rysy této nově se tvořící vrstvy společnosti. Dále se pak budu věnovat postavě Pleberia, otce Melibey, kterého můžeme za měšťana právem považovat.

Abstract (in English):

This bachelor's thesis deals with one of the most famous works of Spanish literature *La Celestina*. This work is, except many other aspects, well-known for its ability to consummately cover the sociological and cultural situation of Spain. The thesis is focused on features of bourgeois culture in this work, which means middle class. I would like to disprove the semblance, that this social class doesn't appear in this late medieval work and I would like to present proofs, which support it. In view of the fact that the work *La Celestina* reflects social, economical and cultural situation of its time, it is highly probable that also a theme of bourgeois culture will be sketched out there somehow. The aim of this work is to find features of this newly constituting social class. Further, the work will focus on the figure of Pleberio, father of Melibea, whose we can consider a legitimate burgher.

Obsah

1 ÚVOD	7
<i>1.1 DÍLO LA CELESTINA A JEJÍ PŘÍNOS.....</i>	<i>7</i>
<i>1.2 DĚNÍ 15. STOLETÍ VE ŠPANĚLSKU</i>	<i>9</i>
2 VZNIK NOVÉ VRSTVY SPOLEČNOSTI- ZAHÁLČIVÉ TŘÍDY.....	13
3 RYSY MĚŠŤANSKÉ KULTURY	19
<i>3.1 CO JE TO MĚŠŤANSKÁ KULTURA?</i>	<i>19</i>
<i>3.2 PENÍZE</i>	<i>20</i>
<i>3.3 OBCHOD.....</i>	<i>23</i>
<i>3.4 BOHATSTVÍ</i>	<i>25</i>
<i>3.5 FYZICKÉ POTĚŠENÍ - MATERIALISMUS.....</i>	<i>27</i>
<i>3.6 INDIVIDUALISMUS A PROMĚNA OSOBNÍCH VZTAHŮ.....</i>	<i>29</i>
4 HLAVNÍ POSTAVY DÍLA A VLIV MĚŠŤANSKÉ KULTURY	33
<i>4.1 MELIBEA.....</i>	<i>33</i>
<i>4.2 CALISTO.....</i>	<i>34</i>
<i>4.3 CALISTOVI SLUHOVÉ</i>	<i>39</i>
<i>4.3.1 Sempronio</i>	<i>40</i>
<i>4.3.2 Pármeno.....</i>	<i>41</i>
<i>4.4 LUCRECIA</i>	<i>43</i>
<i>4.5 CELESTINA.....</i>	<i>44</i>
<i>4.6 PLEBERIO</i>	<i>46</i>
<i>4.6.1 Pleberio jako hlavní představitel buržoázní společnosti</i>	<i>46</i>
<i>4.6.2 Pleberio jako citlivý člověk a zarmoucený otec</i>	<i>49</i>
<i>4.6.3 Výsledný vývoj Pleberiovy osobnosti.....</i>	<i>53</i>
5 VITALITA HLAVNÍCH POSTAV TOHOTO DÍLA	54
6 ZÁVĚR.....	56
7 RESUMÉ	59
8 RESUMEN.....	61
9 RÉSUMÉ	63
10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65

1 Úvod

1.1 Dílo *La Celestina* a její přínos

Jedno z nejznámějších děl španělské literatury, *La Celestina*, bylo již podrobeno mnoha analýzám a rozborům. V tomto díle nám spousta věcí zůstává nejasná, nejsme si úplně jisti datem vydání, autorem či jeho záměrem. To však není nic překvapujícího, přece jenom je to dílo přes 700 let staré a patří ke klenotům španělské literatury. Jisti si můžeme být tím, že jako jedno z mála děl dokázalo mistrovsky obsáhnout sociokulturní pozadí Španělska. Málo z autorů dokázalo tak věrně zachytit realitu své doby. Dává nám obraz společnosti 15. století, můžeme vidět mentalitu lidí a jejich každodenní rutinu. Maravall dokládá autentičnost Rojasova díla v zobrazování společnosti faktem, že Inkvizice toto dílo nezakázala: „...jednoduše proto, že to nebrala jako tvrzení autora, ale jako ukázkou morálního stavu společnosti, která je v díle podrobena zjevné kritice.“¹

Dává nám i určité morální ponaučení skryté v silných osobnostech, které čtením tohoto díla poznáváme. Tyto osobnosti jsou tak věrně popsány, jejich charaktery jsou tak silné a jedinečné, že se do nich dokážeme vžít a četba tak není jen nudné čtení dlouhých pasáží. Naopak se chceme dozvědět, jak jejich osud skončí. Tento velký přínos v tom vidí i José Antonio Maravall, cituji:

„Velký přínos díla *La Celestina* tkví v následujícím: dokázalo vytvořit osobnosti tak silného a jedinečného charakteru, že na nás působí jako autentické osoby, jako osoby, se kterými se můžeme ztotožnit v jejich trápení a dramatu, jejichž příklad zanechá dojem v každém z nás, jakožto něco, co se stalo našemu blízkému známému.“²

¹ MARAVALL, José Antonio. *El mundo social de Celestina*. Madrid: Editorial Gredos, 1968, s. 162.

“...sencillamente porque no lo tomó como afirmaciones del autor, sino como muestras del estado moral de una sociedad que en la obra se sometía a evidente crítica.”

² Tamtéž, s. 17.

“El gran logro de Celestina se halla en esto: en haber llegado a crear individualidades de tan fuerte y singular carácter que impresionaban como seres de carne y hueso, como seres que cada uno conocía en su dolor y en su drama, cuyo ejemplo quedaba grabado en cada uno, con la fuerza de algo acontecido a persona conocida y próxima.”

Autor nám nevytvořil jen ploché literární typy bez žádného vývoje. Naopak jeho postavy jsou plné života, změn a zvratů a ovlivňované podmínkami, ve kterých se nachází, svým prostředím. V tom je velká originalita díla. Všechny postavy jsou vedené touhou po svobodě, bohatství, užitku, potěšení, což je přirozeně lidské. Svým chováním nám však ukazují, do jakých extrémů toto chování může zajít, a to kritizuje. Dílem nás provází hlavní postavy Calista a jeho sluhů, Melibey a její služky, Celestiny a jejich nevěstek. Klade se na ně velký důraz, skrz ně se dozvídáme celý příběh a poznáváme i tyto postavy samotné.

Je unikátní v tom, že nám neukazuje jen hezký obrázek, ale i nepříznivé aspekty společnosti a osoby na okraji společnosti, čímž vypadá mnohem věrohodněji. Proto je také právem *La Celestina* považována po *Donu Quijotovi* za 2. nejlepší dílo španělské literatury, ostatně, jak říká Maravall, nebýt *Dona Quijota* byla by na úplném vrcholu: „...dílo, které by bylo považováno, nebýt *Dona Quijota*, za nejlepší dílo naší Literatury.“³

Existuje celá řada témat souvisejících s dílem, na která bych se mohla zaměřit. Nebudu se však zabývat všedními tématy, jako je autorství, datum vydání, či autorův záměr. Zaměřím se na téma sociokulturního pozadí díla, a to sice na rysy měšťanské kultury, jejíž vliv nás provází celým dílem, neboť v době napsání *La Celestiny* tato střední, buržoazní třída vznikala. Proto je na místě se tomuto tématu věnovat. Vzhledem k tomu, jak nám dílo reflektuje sociální, ekonomickou a kulturní situaci své doby, je více než pravděpodobné, že toto téma zde bude zahrnuto.

Záměrem této práce je vyvrátit zdání, že se tato třída v tomto pozdně středověkém díle neobjevuje, a předložit prvky, které to dokládají. Chtěla bych tedy nalézt rysy této nově se tvořící společnosti, dále se budu věnovat jednotlivým postavám, zvláště postavě Pleberia, otce Melibey, kterého můžeme za měšťana právem považovat. Proto ho ke konci práce podrobím menší analýze.

³ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 9.

“..una obra que, de no existir el Quijote, sería probablemente la primera de nuestra Literatura.”

1.2 Dění 15. století ve Španělsku

Pozdní středověk, tedy období 14. a 15. století, s sebou přineslo mnoho událostí a změn. Evropa nesla důsledky morové epidemie, válek, vzpour, vytvoření Inkvizice, vyhnání a perzekuce Židů a v neposlední řadě krizi feudalismu. Tyto změny jsou zmíněny i v díle Juana Sáncheze *La tésitura de La Celestina* a tvoří historické pozadí díla. Zmiňuje zde spíše Kastílii, ale Kastílie v té době ovlivňovala dění celého Španělska. „Historické pozadí díla tvoří neustále se vracející morové epidemie, vyvražďování Židů, ale také otřesy, které prožívá Evropa s koncem feudalismu a zavedením makroekonomických změn v Kastílii.“⁴

Ke konci 15. století se tedy společnost postupně mění, vzniká silná měšťanská třída a bohatá města, kde se koncentrovalo velké množství peněz, a tudíž i hodně lidí. Ustupovalo se od feudalismu, ve kterém se kladl velký důraz na zemědělskou práci, rolníci obdělávali svým pánům půdu, za což dostávali jídlo a jiné nezbytné věci, včetně jejich ochrany. Jiří Chalupa ve své knize *Dějiny Španělska* dále definuje feudalismus takto:

„Feudalismus v politické oblasti znamená zejména výrazné oslabení ústřední moci. Šlechtici na svých nedobytných hradech [...] poskytují vesničanům to, co císař, později král, s to poskytnout není, protože sídlí příliš daleko- ochranu před násilníky zvenčí. Vesničané a řemeslníci pracují pro pána, který poskytuje vojenskou ochranu. Obecně vzato nesměli kupovat a prodávat půdu, v politické, fiskální i právní oblasti se museli plně podrobit svému feudálnímu pánovi: měli povinnost mu v případě potřeby posloužit jako ozbrojenci a pochopitelně také odevzdávat podstatnou část své zemědělské či řemeslné produkce. Bez povolení pána nesměli opustit půdu, k níž byli připoutáni, přičemž toto pouto bylo podobně jako u otroctví dědičné.“⁵

⁴ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. *La tésitura de La Celestina (Una aproximación)*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-1918-7, str. 107.

“En Castilla, [...] la pandemia reiterativa de la peste, las matanzas de judíos, pero también, en un plano superior, las convulsiones que sufre Europa con el acabamiento de feudalismo y la introducción de cambios en las estructuras macroeconómicas, etc. forman el trasfondo histórico..”

⁵ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska*. Brno : Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-252-3, s.139.

Ve feudalismu se začínají objevovat výrazné konflikty už od 14. století: „...podstatné rozpory feudální společnosti, které se vyostřují s počátkem 14. století.“⁶

Společnost se tedy mění, na rozdíl od feudalismu, kde rolníci byli za svou práci odměňováni jídlem a noclehem, zde se již projevuje jiná forma organizace práce a ekonomie, přibližující se k materialismu. Lidé za svou práci již nechtějí jídlo a nocleh, to vše si za peníze mohou sami pořídit. Aby si to ale mohli pořídit, potřebují právě peníze a ty získávají obchodem, jedním z předních rysů měšťanské kultury, a také jinými řemesly. Feudalismus je tedy nahrazován touto měšťanskou kulturou: „...feudální uspořádání je postupně nahrazováno parametry, které zavádí nově vzniklá třída: měšťanstvo.“⁷ Úpadek feudalismu a vznik měšťanstva doslova zmiňuje i Juan Sánchez, když popisuje určující faktory tohoto období: „...vznik měšťanstva, úpadek feudalismu a, v polovině 14. století, mor.“⁸

Vznik měšťanstva s sebou přináší i změnu mentality lidí, jejich přemýšlení. Člověk začne myslet víc na sebe, na svou vlastní individualitu, začíná se tedy projevovat individualismus a s ním spojený v některých případech až egoismus. Lidé bojují sami za sebe a pro sebe a velkou roli hrají peníze.

S rozvojem měst, nárůstem peněz a zejména po krizi, která přinesla řadu neúrod, hladomorů, nemocí a všeobecnou bídu, se tedy lidé rozhodli stáhnout do měst, kde jim peníze nabízely vidinu určité samostatnosti, protože na feudálních pánech byli závislí a měli jen omezenou svobodu. Zrod buržoazní společnosti však trval kvůli nepokojům ve Španělsku déle, než tomu bylo v jiných zemích, například v Anglii.

⁶ IRADIEL, Paulino. La crisis bajomedieval: un tiempo de conflictos. In *Conflictos sociales, políticos e intelectuales en la España de los siglos XIV y XV*. Ed. José Ignacio de la Iglesia Duarte (coord.). La Rioja: Instituto de Estudios Riojanos, 2004. ISBN 84-95747-81-2, s. 23. [online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=978615>>.

“..las contradicciones fundamentales de la sociedad feudal que se agudizan desde los primeros años del siglo XIV.”

⁷ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit.d., s. 55.

“..la organización feudal [...] se ve poco a poco sustituida por los parámetros que introduce una nueva clase: la burguesía.”

⁸ Tamtéž, s. 120.

“..el surgimiento de la burguesía, la decadencia del feudalismo y, a mediados del XIV, la peste.”

„Dnešní historiografie obvykle interpretuje krizi 14. století jako agónii a smrt středověku, který bude vzápětí nahrazen „novověkem“ čili obdobím nástupu moderních států. [...] Tempo změn je ovšem v různých zemích značně rozdílné. Zatímco v Anglii relativně rychle nastupuje mocná a bohatá městská buržoazie, která se bude věnovat obchodu a později i průmyslové výrobě [...]; ve Španělsku budou významné relikty středověku a feudalismu přežívat až do 19. století. Ona transformační doba 14. století je plná dramatických konfliktů. Nejde zdaleka jenom o střety „bohatých“ a „chudých“, stupňují se totiž rovněž tenze mezi chudnoucími a bohatnoucími příslušníky týchž společenských vrstev.“⁹

Ve Španělsku tudíž ke konci 15. století ještě nevzniká silná buržoazní společnost jako taková, lidé se ale stahují do měst a mezi nimi se vyčleňují bohatí měšťané, kteří mají velké majetky, věnují se obchodu a jiným městským činnostem.

Také společenské postavení v této době prochází velkými změnami. Otázka toho, kdo je považován za šlechtu byla v 15. století velice živá a diskutovaná. „Diskuze o představách šlechty tvořily jednu z nejintenzivnějších politických debat po celé 15. století. Kolem roku 1441 byla napsána spousta textů věnujících se tomuto tématu, které podporovaly nebo vyvracely tezi, že se šlechta neurčuje rodem.“¹⁰ Juan Sánchez ve svém díle říká, že ve městě žila šlechta nižšího postavení. Šlechta a měšťané sdíleli prostředí měst, za šlechtu mohli být považováni tedy bohatí měšťané, ale mohli to být i šlechtici, kteří své postavení dědili z dlouhé tradice. Říkalo se jim také „nizká“ šlechta.¹¹ Vymezení mezi nimi nebylo vždy úplně jednoznačné.

Postupně se tedy mění složení šlechty, za její členy se často považují bohatí měšťané bez ohledu na jejich urozený či neurozený původ, stále častěji se přihlíží spíš k jejich bohatství. Období Katolických králů, Isabely Kastilské a Ferdinanda, s sebou přineslo mnoho změn, předpokládá se tedy, že právě toto období přineslo i

⁹ CHALUPA, Jiří. Cit. d., s. 146.

¹⁰ BAUTISTA PÉREZ, Francisco. Realidad social e ideología en La Celestina. *Celestinesca*, 2008, vol. 32, núm. 1-2, s. 40. [online]. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2935616>>.

“La discusión sobre la idea de la nobleza había constituido uno de los debates políticos más intensos a lo largo del siglo XV. Hacia 1441 se redactaron varios textos en torno a este argumento, que defendían o combatían la tesis de que la nobleza no tuviera que ver con el linaje..”

¹¹ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 54.

změnu v uspořádání šlechty a jejího chování: „...od roku 1480 nastává změna v politickém chování šlechty..¹² Tito měšťané si osvojují zvyky, způsoby chování i života typické pro šlechtu. Sami s sebou přináší i svoje zvyky, záliby, způsoby myšlení, a to vše mění tradiční uspořádání společnosti a náhled na ni.¹³

Měšťané se tedy stávají stále silnějšími, a vzniká tak městská šlechta, která má velkou moc, a často se věnuje stejným pracím, činnostem jako měšťané. Proto jsou oni sami za šlechtu čím dál častěji považováni, hranice už není tak striktní. Velmi očividná je ale změna od tradiční šlechty, vrátíme-li se o pár set let, ta žila mimo města na svých hradech a zámcích a do měst se nesoustřeďovala.

Ke konci 15. století je tato nová společnost v počátcích, oproti tomu v 16. století dochází k velkému rozvoji a úplné přeměně.

¹² SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 180.

“..a partir de 1480, se produjera un cambio en el comportamiento político de la nobleza..”

¹³ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 41.

2 Vznik nové vrstvy společnosti- zahálčivé třídy¹⁴

Návazností na celou tuto novou společenskou situaci vzniká dle Maravalla i nová vrstva společnosti, ve které peníze a hlavně okázalé bohatství hrají velkou roli. Vzniká takzvaná „zahálčivá třída“. Do té můžeme zařadit i protagonisty *La Celestiny*, především Calista. Právě v jeho popisu Deyermond tuto zahálčivou třídu zmiňuje: „Jedná se o egoistického a nezralého mladíka, reprezentujícího zahálčivou třídu, který má systém hodnot příšerně zkažený.“¹⁵ Tvoří ji bohatí měšťané, kteří se díky svému bohatství chtějí stát novou šlechtou nebo se jí chtějí přinejmenším přiblížit.

„*La Celestina* nám dává obrázek sociálního světa první Renesance, společnosti ukazující nám třídu bohatých v novém uspořádání. Těmito bohatými lidmi jsou významní měšťané, kteří díky své velké moci, kterou mají v rukou, pronikají do prostředí zvyků a společenských norem šlechty, přičemž zavádí rozhodující novinku: jejich status již netvoří hodnoty tradiční šlechty se svým striktním kodexem rytířské morálky, nýbrž bohatství. Vlastnictví velkých statků se ztotožňuje se šlechtickým titulem. A právě na tomto bohatém vlastnictví se zakládá nově vzniklá zahálčivá třída.“¹⁶

María Asenjo González také pozoruje změnu v pojmání šlechty: „...přítomnost vysoké světské šlechty, kterou lákají možnosti městského života, byla

¹⁴ Zde budu vycházet z již citovaného díla MARAVALL, José Antonio. *El mundo social de Celestina*. Madrid: Editorial Gredos, 1968.

¹⁵ DEYERMOND, Alan. D. “El que quiere comer el ave” Melibea como artículo de consumo. *Medievalia*, 2008, núm. 40, s. 52. [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3951906>>.

“Se trata de un joven, representante, inm aduro y egoísta, de la clase ociosa, el cual tiene un sistema de valores fatalmente corrompido.”

¹⁶ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 30.

“*La Celestina* nos da la imagen del mundo social del primer Renacimiento, sociedad que, en un plano destacado, nos presenta a la clase de los ricos bajo una nueva forma. Estos ricos son los grandes burgueses, los cuales, con la gran fuerza y poder que tienen en sus manos, penetran en el marco de costumbres y convenciones de la clase aristocrática, y lo hacen así llevando consigo una novedad importante, decisiva: que la base de su ‘status’ no será la nobleza tradicional, con su rígido código de moral caballeresca, sino la riqueza. La posesión de grandes bienes queda asimilada a la nobleza. Y sobre esa base de la propiedad de los bienes se apoya la nueva clase ociosa.”

častým jevem v mnoha kastilských městech.“¹⁷ Tito bohatí měšťané tedy svojí mocí pronikají až do vrstev aristokracie, považují se vlastně za takovou novou šlechtu, protože jediným měřítkem je bohatství. Tato buržoazie se stává jakousi vládnoucí třídou a můžeme ji definovat jako zahálčivou, neproduktivní, protože bohatství jim dovoluje žít oproštěně od jakékoliv práce a povinností.¹⁸ Tito noví šlechtici se tedy mohou zabývat úplně novými neproduktivními činnostmi. Není to tedy tradiční šlechta, ale nově vzniklá bohatstvím.

Mění se od základů otázka cti, téměř mizí její původní význam. Dříve právě čest (španělsky “*honor*”) byla rozhodujícím faktorem pro šlechtu. V této nové sociální situaci ji však nahrazují peníze a bohatství, které dostávají lidi do vyšších kruhů. Nemůžeme tedy toto slovo interpretovat v tradičním významu jako čest, důstojnost, které náležely rytířům a důstojným pánům. Toho si můžeme všimnout u Pleberia v jeho známém zoufalém monologu, kde říká: „Pro koho jsem stavěl věže? Pro koho jsem získával pocty? Pro koho jsem sázel stromy? Pro koho jsem budoval lodi?“ (s. 369)¹⁹ Vyslovuje pocty souběžně s ostatními čistě materiálními věcmi, tudíž dle Maravalla se tím odkazuje opět k materiálnímu majetku, který se obstará právě díky penězům. „Jsou to sociální pocty, které si bohatý měšťan kupuje svými penězi, čímž se začleňuje do šlechtického způsobu života.“²⁰ Pleberio nebyl šlechtic v tradičním slova smyslu, ale svým bohatstvím se řadil k této nové zbohatlé šlechtě určované penězi. Dále i Sempronio jasně definuje čest jako jeden z nejlepších

¹⁷ GONZÁLEZ, María. A. La historia y la sociedad urbana en la lectura de *La Celestina*. *Celestinesca*, 2008, vol. 32, núm. 1-2, s. 30. [online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2935612>>.

“..la presencia de la alta nobleza laica atraída por las opciones de la vida urbana sería una constante en muchas ciudades castellanas.”

¹⁸ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 30-32.

¹⁹ ROJAS, Fernando de. *Celestina*. Přel. Eduard Hodoušek. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956; všechny ostatní citace jsou z tohoto vydání

Srov. ROJAS, Fernando de. *La Celestina*. PML Ediciones, 1994. ISBN 84.410.0002.6, s. 244:

“¿Para quién edificué torres; para quién adquirí honras; para quién planté árboles; para quién fabriqué navíos?”; v dalších citacích bude užito zkratky 1994

²⁰ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 31.

„Son los honores sociales que el rico burgués compra con su dinero, introduciéndose en formas de tipo nobiliario.“

pozemských majetků: „A k čemu je jmění prospěšné a vhodné, než aby sloužilo cti, která je největším ze světských statků?“ (s.98)²¹

Šlechta už se tedy nemusí prokazovat svými rytířskými dovednostmi a schopnostmi, stačí být bohatý, téměř na ničem jiném nezáleží. Svým bohatstvím tito lidé aspirují na pozice v této nové šlechtě s určitými privilegii, což je v této situaci možné. Peníze jsou prostředkem, který je činí úctyhodnými, těmi si koupí šlechtickou čest, která se za starších časů tak nelehce získávala.

„Někteří zastávají názor, že být bohatý je vlastností připisovanou šlechtě. Ve skutečnosti tento názor charakterizuje spíše tradiční šlechtu středověku. To rozdílné v 15. století není tak vztah mezi těmito dvěma kvalitami, jako spíše změna v pojetí těchto termínů: šlechtické postavení je determinováno bohatstvím.“²²

Tato šlechta dříve vykonávala válečnou činnost, a proto byla zbavena povinnosti vykonávat produktivní činnost, neboli pracovat, navíc to nebylo považováno za vhodné pro tak vážené občany.

„Dřívější dělení na šlechtice, kteří se věnovali zbraním, a neurozené lidi, kteří se věnovali mechanickým pracím, se mění ve smyslu, že první skupinu již netvoří ti, kteří zastávají určitou aristokratickou funkci, jakou je například válčení, která je zbavuje poddanské povinnosti, nýbrž do ní nyní vstupují lidé vlastníci velké majetky, které jim dovolují žít naprosto zproštěně od mechanické a produktivní práce.“²³

²¹ „¿Y para qué es la fortuna favorable y próspera sino servir a la honra, que es el mayor de los mundanos bienes?“ (1994, s. 59)

²² MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 31.

“Algunos presentan siempre la condición de rico como unida a la de noble. En realidad, ello pertenece a la más pura tradición nobiliaria del Medievo. Lo diferente en el XV, no es tanto la relación entre esas dos calidades, que ya de atrás se daba, cuanto la inversión de sus términos: que la calidad de rico determine la de noble.”

²³ Tamtéž, s. 31-32.

“La antigua distinción entre nobles, dedicados a las armas, y plebeyos, empleados en trabajos mecánicos, se transforma en el sentido de que el primer grupo, esto es, el de los distinguidos, no estará ya constituido por aquellos que ejercitan positivamente una función aristocrática muy determinada, como es la de guerrear, título en que se basaba su derecho a verse libres de función

Důležitost ekonomických prostředků, které jim umožní „koupit“ si čest a dobrou pověst Maravall zmiňuje i dále:

„...vzniká fenomén, ve kterém prostředky sloužící rytířům k získání určité reputace, jsou nahrazovány ekonomickými prostředky, prostředky, se kterými lze dosáhnout této sociální reputace jen tím, že jim dovolují nabýt a udržet bohatství.“²⁴

Čest a dobrá pověst je tedy určována bohatstvím, penězi. Maravall odkazuje na Leóna Hebreu, lékaře, který žil právě v tomto období 15. století. V jeho díle *Diálogos de Amor* přeložených Incou Garcilasem se objevuje zmínka, že veškerou ctnost podmiňuje bohatství. Dosvědčuje nám tedy, že v té době skutečně téměř nezáleží na charakteru a zásluhách, na nichž má přeci ctnost záviset nejvíce. A tak se mění celý životní směr, protože lidé místo toho, aby svými ctnostmi získali bohatství, tak prvně zbohatnou a poté si slávu a dobrou pověst koupí.²⁵

Členové této zahálčivé třídy, čili bohatí měšťané, se dle Maravalla vyznačovali tím, že nevykonávali produktivní práci. Ačkoliv aspekt okázalého bohatství a otázku cti na postavy *La Celestiny* můžeme aplikovat, s úplnou absencí produktivní práce musíme být opatrnější. Calisto je jasným protagonistou této zahálčivé třídy, u něj nenacházíme nejmenší zmínku o produktivní činnosti. Naproti tomu Pleberio se tomuto pojetí vymyká, když v již zmiňované pasáži říká: „Pro koho jsem stavěl věže? [...] Pro koho jsem budoval lodi?“ (s. 369)²⁶ To implikuje produktivní práci. U zahálčivé třídy tedy pozorujeme ten samý jev jako u městské šlechty, je teprve v počátečních fázích, nemusí tedy nutně vykazovat všechny definující znaky v plné míře.

Toto nové vysoké postavení bohatých měšťanů se dědí, a v takovém případě je i váženější: „...to stejné platí pro bohatství děděné, které je o to váženější, protože

servil, sino que ahora entrarán en el grupo superior aquellos que poseen medios de fortuna en grado tal que ello les permita vivir exentos de todo trabajo mecánico y productivo.”

²⁴ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 32.

“...se produce el fenómeno de que los medios de que tradicionalmente se servía el caballero para conseguir reputación son reemplazados por medios económicos, medios con los que se alcanza aquella reputación social, en cuanto que permiten adquirir y conservar la riqueza.”

²⁵ Tamtéž, s. 61.

²⁶ “¿Para quién edificué torres; para quién adquirí honras; para quién planté árboles; para quién fabriqué navíos?” (1994, s. 244)

má delší tradici.“²⁷ Z toho důvodu mezi ně řadíme protagonisty díla - Calista a Melibeu. Calisto představuje zbohatlého mladíka žijící bezstarostný život, ve kterém vyhledává zejména zábavu a pobavení. Ačkoliv jeho láska k Melibee vypadá opravdově, může to být pro něj jen využití volného času, protože láska se taky dle Maravalla řadí ke způsobům, jak se zabavit. To dokazuje i to, co Calisto na Melibee tak vychvaluje, což je její bohatství. Melibea je dcerou bohatého měšťana, jak z četby knihy vyplývá, a to ji také řadí do společnosti těchto bohatých měšťanů.

Důležité pro ně tedy bylo, aby jejich bohatství a moc všichni viděli, aby bylo patrné jejich vysoké postavení. K tomu jim napomáhala nejen velká sídla, majetky, styl oblékání i chování, ale také to, že měli sluhy, kteří pro ně a za ně pracovali: „...jako sluhové pracují pro pána. Takto člověk může žít, aniž by pracoval, protože ostatní to dělají za něj. A to, že to ostatní vidí, je důkazem toho, že patří mezi vysoce postavené pány.“²⁸ Takové lidi Calisto i Melibea má. Pro Calista slouží prvně Sempronio a Pármeno, po jejich smrti je nahradí Sosia a Tristán. O Melibeu se stará Lucrecia. Její otec má ale větší družinu než Calisto, což je patrné i z obavy Pármena, když čeká se Semproniem při milostném střetnutí na svého pána. Bojí se Pleberiových lidí a snaží se Sempronii přemluvit, aby utekli: „Ti Pleberiovi zbrojnoši jsou blázni: netouží ani tak po jídle a spaní jako po hádkách a rvačkách.“ (s. 274)²⁹ To vypovídá jak o početnosti Pleberiovy družiny, tak i o tom, že Sempronio není zrovna ukázkovým statečným ochráncem, nýbrž zbabělcem.

Tito bohatí měšťané hodně utrácují, kupují si mnoho zbytečností, jednoduše řečeno rozhazují peníze, a to vše ve snaze, aby to ostatní viděli, chlubí se tím. V tom vidí Maravall rozdíl od středověké feudální šlechty, která byla v utrácení střídmá a

²⁷ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 61.

“...incluso sucede así con la riqueza heredada, ya que, en cuanto representa que la posesión de ella viene de largo tiempo, honra más.”

²⁸ Tamtéž, s. 34.

“...como servidores, producen para el señor. La prueba de que se pertenece al alto estado de los señores estará en que todos conozcan cómo uno puede vivir sin trabajar, porque otros lo hacen para él.”

²⁹ “Estos escuderos de Pleberio son locos: no desean tanto comer, ni dormir, como cuestiones y ruidos.” (1994, s. 178.)

svoje vysoké postavení dávala najevo jinými prostředky.³⁰ Sám říká: „Okázalost, to znamená, že člověk dává veřejně na odiv, že je bohatý, co vše vlastní, a čeho všeho díky tomu požívá. To je zákon ve světě *La Celestiny*.“³¹ A dokládá to citací z knihy: „Dobře mi říkala ta bába, že vlastnictví bez družby není k žádnému užitku. Radost nesdílená není radostí.“(s. 204)³²

Tato nová sociální třída má tedy dva způsoby, kterými se projevuje – nevykonává žádnou produktivní práci a utrácí velké množství peněz. To vytváří její sociální status. Jednoduše řečeno vedou šlechtický život, aniž by byli šlechtici.

³⁰ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 34.

³¹ Tamtéž, s. 35.

“La ostentación, esto es, la manifestación pública o social de todo lo bueno y rico que se posee o de que se goza, es ley en el mundo de *La Celestina*.”

³² “Bien me decía la vieja que de ninguna prosperidad es buena la posesión sin compañía. El placer no comunicado no es placer.” (1994, s. 131)

3 Rysy měšťanské kultury

3.1 Co je to měšťanská kultura?

V první řadě si musíme ujasnit, co představuje měšťanská kultura. Měšťanskou kulturou se rozumí styl života od konce 15. století, kdy se centrem veškerého dění stávají města. Velký rozvoj a důležitost měst probírá ve své práci María Asenjo González, která města považuje za znak překonání krize středověku a pomalý přechod k modernímu světu.³³ Města v tomto období byla rozvinutá a plná života, žila v ní tedy velká koncentrace lidí. „Ke konci 15. století byla ve městech pozorována velká vitalita, což bylo plodem dynamické společnosti, která v ní žila.“³⁴

Platidlem už zde není potrava a ochrana před nepřáteli jako za feudalismu, nýbrž peníze. Peníze se dostávají stále více do popředí, a mění tak i mentalitu lidí, vzniká individualismus a jistý egoismus. Lidé se stávají nezávislými a soběstačnými. Tudíž přirozeně myslí víc na sebe, na svou prosperitu a výdělek. V této společnosti lidé musí být sobečtí, aby mohli něco dokázat a získat. Hlavním zdrojem obživy se stává obchod a činnosti s ním spojené, obchodníci jsou řazeni mezi nejbohatší měšťany, mívají velké statky a tím získávají určitou moc. Mezi lidmi se šíří i nový myšlenkový proud - humanismus. Ten podporuje lidskou individualitu, oprostuje se od Boha a soustředí se na člověka. Když vezmeme v potaz všechny tyto rysy, které se v díle objevují, můžeme potvrdit vliv měšťanské kultury, což potvrzuje i Juan Sánchez: „*La Celestina* by mohla být považována za projev způsobu vidění světa čistě jako měšťanské společnosti.“³⁵

Dílo podrobím menší analýze a pokusím se v něm všechny tyto rysy nalézt. Jedna věc je zřejmá už po prvním přečtení - postavy v tomto díle nedělají nic zadarmo, vše dělají s úmyslem, aby se obohatily a měly z toho nějaký užitek.

³³ GONZÁLEZ, María. A. Cit. d., s. 13.

³⁴ Tamtéž, s. 30.

“A fines del siglo XV las ciudades castellanas mostraban una gran vitalidad que era fruto de la dinámica sociedad que las poblaba.”

³⁵ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 56.

“*La Celestina* podría tomarse, por contraste, como una manifestación de la forma de ver el mundo propia de la sociedad burguesa.”

Prvně se budu věnovat jednotlivým rysům měšťanské kultury jako jsou peníze, obchod, bohatství, touha po fyzickém potěšení, materialismus, proměna osobních vztahů a lidského charakteru, a z toho plynoucí individualismus, egoismus a mechanizace mezilidských vztahů.

Dále se zaměřím na jednotlivé postavy, a to sice Calista, Melibeu, Calistovy sluhy Pármena a Sempronia, Melibeinu služku Lucrecii, Celestinu, Pleberia. Rozeberu jejich chování, jaké znaky této kultury vykazují, a jak jím jsou ovlivněné. Podrobněji se zaměřím na postavu Pleberia a následnou proměnu jeho osobnosti.

3.2 Peníze

S úpadkem feudalismu a krizí, kterou si téměř celá Evropa v této době prošla, došlo zpočátku k velkému úbytku peněz. Také proto se na ně začal brát větší zřetel. Lidé mění své životní hodnoty a cíle. Nejvyššími principy společnosti byla čest, sláva, místo ve společnosti, a toho všeho se dalo dosáhnout penězi a majetkem. Zmínka o penězích můžeme v díle najít bezpočet, vše se kolem nich točí a ovlivňuje chování postav, které jsou s vidinou peněz schopné udělat téměř cokoliv.

Jedna z otázek, která se nám ve spojení s penězi nabízí, je původ autora díla. Ten, dle některých autorů, pochází z rodiny, která konvertovala ke křesťanství, původem byli tedy židovského vyznání. Autor je tak považován za nového křesťana, ti se obecně věnovali práci s penězi, hromadili velké bohatství a majetky. Vzhledem k nejasnostem ohledně tohoto tématu se tomu nebudu do hloubky věnovat, jen je potřeba mít tyto okolnosti v povědomí, protože otázka Židů byla v 15. století ještě velice živá, a ačkoliv v textu díla o nich není přímá zmínka, mohla mít na něj určitý vliv. Jak říká Maravall:

„Myslím si, že semitská otázka je pro studium tohoto díla adekvátní vzhledem k tomu, že nevíme, kdo byl nebo byli jeho autoři. Kromě toho, ke konci 15. století je problém konvertovaných Židů jednou z klíčových událostí Španělska v období Katolických králů.“³⁶

³⁶ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 41.

Neměli bychom tedy na tento možný vliv zapomínat, zároveň to ale textem nemůžeme doložit:

„V textu *La Celestina* nemůžeme přímo doložit přítomnost problému konvertovaných Židů a semitské otázky. Vše, co v *La Celestina* máme v této souvislosti, jsou různé interpretace, názory a textové asociace, které se ale také mohou pojít k jiným souvislostem.“³⁷

Co je jisté, je fakt, že Rojas byl představitelem střední vrstvy společnosti: „...členové střední třídy, třídy, do které patřil i Rojas.“³⁸ To je nepopiratelný fakt, neboť byl povoláním advokát a působil i jako starosta.

Penězi se poměřuje vše. Tuto jejich vlastnost v díle dokládá i Deyermond: „Ve společnosti světa *La Celestina* [...] peníze tvoří základ porovnávání: podstatné jsou pro ně vyobrazení obchodování, trhu, nákupu, ale i sexuální život.“³⁹ Jsou tedy i novým měřítkem lásky a sexuálního života. Touha po bohatství, majetku, a s tím se pojícím vysokém postavení, hraje velkou roli u těchto bohatých měšťanů. Proto je to také to první, do čeho se Calisto u Melibey zamiluje: „Jen pohled na vznešenost a starobylost jejího rodu, její preveliké otcovské jmění, znamenité nadání, zářivé ctnosti, ušlechtilost a nevypověditelný půvab, svrchovanou krásu.“ (s. 61)⁴⁰ Dokonce i v lásce vidí možnost užitku, vlastního prospěchu. Tato změna v chápání lásky přichází s touto obměnou společnosti a změnami s ní souvisejícími.

“Creo que la cuestión semítica sigue siendo pertinente para el estudio de la obra, ya que no sabemos quién o quiénes son sus autores. Además, a finales del siglo XV, el problema converso es una de las claves históricas de la España de los Reyes Católicos.”

³⁷ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 28.

“No podemos documentar en el texto de *La Celestina* una verdadera presencia de lo converso y lo semítico. Todo lo que tenemos con relación a lo semítico en *La Celestina* son interpretaciones, asociaciones textuales o juicios que también se pueden interpretar partiendo de otras conexiones.”

³⁸ BAUTISTA PÉREZ, Francisco. Cit. d., s. 38.

“...los medianos, grupo al que pertenecía el propio Rojas..”

³⁹ DEYERMOND, Alan D. Cit. d. “El que quiere comer el ave” Melibea como artículo de consumo, s. 51.

“En la sociedad de *La Celestina* [...] el dinero constituye la base de la comparación: son fundamentales las imágenes de la mercadería, la feria, la compra; la sexualidad.”

⁴⁰ “Miras la nobleza y antigüedad de su linaje, el grandísimo patrimonio, el excelentísimo ingenio, las resplandecientes virtudes, la altitud e inefable gracia, la soberana hermosura.” (1994, s. 35)

Když Celestina přijde poprvé k Melibee a musí ještě zastírat své motivy, využije to k tomu, aby si u toho vydělala nějaké peníze. Chce jí prodat přízi, protože slyšela, že ji potřebuje. U toho si zoufá na svůj špatný osud, že nemá peníze: „Při vši mé smůle a bídě na mne dolehl i nedostatek peněz. Nevěděla jsem o lepší pomoci než prodat trochu příze..“ (s. 124)⁴¹

Peníze se užívají jako faktor celé společnosti, od obchodu až po sociální vztahy. V *La Celestině* můžeme sledovat jakého rozvoje peníze dosáhly v této době. Jak říká Maravall: „Peníze jsou to, o co všichni usilují, to, čeho se užívá ve směnném vztahu. Je to prostředek, kterým se oceňují veškeré majetky.“⁴² Celestina považuje peníze za prostředek, který byl měl být k dispozici všem lidem, a stejnou vlastnost dává i dívkám a jejich kráse, nebo spíše jejich krásnému a mladému tělu. Když se snaží přemluvit Areúsu, aby potěšila Pármena, tak vychvaluje její krásu a její tělo, a říká jí, ať není lakomá, protože ji to nic nestálo: „Střez se být skoupá na to, co tě tak málo stálo. Neskrývej svůj půvab jako poklady. Vždyť je samou svou podstatou určený pro všechny, zrovna tak jako peníze.“ (s. 190)⁴³

Je zřejmé, že peníze jsou ve světě *La Celestiny* považovány za sílu, která může všechno: „Peníze zmůžou všechno: lámou skály, řeky vysušují. Není žádné tak vysoké místo, aby na ně nevystoupil osel s nákladem zlata.“ (s. 113)⁴⁴ Vše je závislé na penězích, hlavně tedy lidské štěstí a spokojenost, jak už jsme viděli. S penězi se pojí prostředí měst, které je i ideálním místem pro potěšení a zábavu, které jsou na nich také závislé. Potěšení a peníze k sobě neoddělitelně patří.

⁴¹ “Con mis fortunas adversas otras, me sobrevino mengua de dinero. No supe mejor remedio que vender un poco de hilado..” (1994, s. 77)

⁴² MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 63.

“El dinero es lo que se busca, es lo que se emplea en las relaciones de dar y tomar, es lo que funciona como medida para valorar bienes.”

⁴³ “Cata que no seas avarienta de lo que poco te costó. No atesores tu gentileza, pues es de su natura tan comunicable como el dinero.” (1994, s. 122)

⁴⁴ “Todo lo puede el dinero; las peñas quebranta, los ríos pasa en seco; no hay lugar tan alto, que un asno cargado de oro no le suba.” (1994, s. 69)

3.3 Obchod

Obchod je jedním z hlavních rysů měšťanské společnosti, protože právě to byla převládající profese, které se měšťané věnovali, a ze které plynulo hodně peněz. V článku Maríi Asenjo González je obchod zmiňován jako pevná součást společnosti konce 15. století, která města definovala, charakterizovala: „...reaktivace života v prvních středověkých městech se pojí s rozvojem nových funkcí [...], funkcí jako obchodní činnost, které sdružovaly velké množství lidí a zboží různého původu.“⁴⁵

Toto téma souvisí i se samotným autorem, budeme-li se přiklánět k tomu, že byl Rojas židovského původu. Vzhledem k tomu, že není jisté, zda vůbec byl autorem *La Celestiny*, musíme být s dalšími informacemi kolem jeho osobnosti opatrní, protože, jak jsem už řekla, kolem díla je plno nezodpovězených otázek. Budeme-li ho tedy považovat za židovského původu, můžeme předpokládat, že měl k penězům podstatně blízko a znal dobře obchodní prostředí. K tomu ještě přičtíme, že byl povoláním advokát.

O důležitosti této činnosti nás přesvědčuje i samotné dílo, ve kterém o obchodu najdeme mnoho zmínek, dokonce i ve chvílích, kdy bychom to nečekali. Pleberio, který je považován za váženého měšťana a obchodníka, a téma obchodu s ním tedy hodně souvisí, přirovnává nepovedený obchod ke své tragické situaci, kdy přijde o svou jedinou dceru: „...já to budu vyprávět podle truchlivé zkušenosti jako člověk, kterému nevýhodně dopadly prodeje a nákupy na tvém ošidném trhu.“ (s. 369)⁴⁶ Dle něj neexistuje smutnější okamžik než, když mu nevyjde obchod, a proto je to to jediné, co se může rovnat smrti jeho dcery. Známá pasáž z jeho závěrečného monologu se také týká jeho profese: „Pro koho jsem stavěl věže? Pro koho jsem získával pocty? Pro koho jsem sázel stromy? Pro koho jsem budoval lodi?“ (s. 369)⁴⁷

⁴⁵ GONZÁLEZ, Maríi. A. Cit. d., s. 13.

“...la reactivación de la vida en las primeras ciudades medievales se asocia a que en ellas se desarrollaron funciones nuevas [...], funciones tales como la actividad mercantil, que concentraba a gentes y a productos de diferente origen en sus recintos.”

⁴⁶ “...lo contaré, como a quien las ventas y compras de tu engañosa feria no prósperamente sucedieron...” (1994, s. 245)

⁴⁷ “¿Para quién edificué torres; para quién adquirí honras; para quién planté árboles; para quién fabriqué navíos?” (1994, s. 244)

Jeho celoživotní snaha mu nyní přijde zbytečná, protože jeho obchod nemá kdo zdědit, a tudíž v něm pokračovat.

Dále se podívejme na některé Semproniovy výroky. V jedné chvíli si stěžuje na to, jak je obtížné poznat člověka, obtížnější než obchodování: „Jak je to těžké, znát člověka. Dobře se říká, že poznat nějaké zboží nebo živočicha není taková obtíž.“(s. 150-151)⁴⁸ Když vidí, jak se Calisto kvůli Melibee trápí, a neví, co má dělat, říká mu, že nemůže hned chtít výsledky, že Melibea není zboží na trhu, které jednoduše jen zaplatí: „Včera bys byl chtěl, aby ti přinesli hned na první pokyn Melibeou zabalenou a převázanou provazem, jako bys byl poslal pro jakékoliv jiné zboží na trh, kde s ním není větší práce než dojít tam a zaplatit.“(s. 213-214)⁴⁹

Celestina svoji práci také ospravedlňuje z ekonomického hlediska, říká, že díky této práci jí a pije, ona na rozdíl od Calista a Melibey dobrý osud nezdědila:

„Co sis myslel, Sempronio? Měla jsem snad žít ze vzduchu? Což jsem zdědila nějaké jiné dědictví? Mám snad jiný dům nebo vinici? Znáš pro mne jinou práci než tohle povolání? Z čeho jím a piju? Z čeho se šatím a obouvám?“(s. 110)⁵⁰

V díle tedy můžeme najít navíc také ekonomické téma, jak v postavě samotné Celestiny, tak v jejím vztahu s Calistem, který je čistě ekonomický. Jedná se o obchodní styk, kdy jeden platí a druhý mu něco poskytuje. V tomto případě Calisto platí Celestině za to, že mu zajistí Melibeou. Je to názorná ukázka určitého druhu obchodování a tím i buržoazní společnosti v díle. Calisto si vlastně Melibeou koupil, jako kteroukoliv jinou věc.

Celestina za účelem seznámení se s Melibeou jde k ní do domu jako obchodnice, která nabízí své zboží. Právě tato aktivita byla podle Marií Asenjo

⁴⁸ „¡Oh, qué mala cosa es de conocer el hombre! ¡Bien dicen que ninguna mercadería ni animal es tan difícil.“ (1994, s. 95)

⁴⁹ „Quisieras tú ayer que te trajeran a la primera habla amanojada y envuelta en su cordón a Melibea, como si hobieras enviado por otra cualquiera mercadería a la plaza, en que no hobiera más trabajo de llegar y pagalla.“ (1994, s. 138.)

⁵⁰ „¿Qué pensabas Sempronio? ¿Habíame de mantener del viento? ¿Heredé otra herencia? ¿Tengo otra casa o viña? ¿Conósceme otra hacienda, más de este oficio de qué como y bebo, de qué visto y calzo?“ (1994, s. 67)

González naprosto běžná forma obchodu, kdy podomní obchodníci ve městech chodili po domech a nabízeli své zboží.⁵¹

Ve městech se rozvíjela i jiná řemesla, Pármeno je vyjmenovává, když popisuje slávu Celestiny: „Když jde mezi kováře, říkají to jejich kladiva. Truhláři a zbrojaři, podkováři, kotláři, tlukači vlny, všechna řemesla vytloukají do vzduchu její jméno. Truhláři si o ní zpívají, česají ji kadeřníci i tkalci.“(s. 74)⁵² Všechna tato povolání jsou typicky měšťanská, u všech jde o směnu peněz.

Carlota Fernández-Jáuregui Rojas nám dokonce nabízí pohled na celé dílo jako na obchodní styk: „*La Celestina* se může číst čistě jako směnný vztah mezi Calistem, který dává, a tím, co na oplátku dostává. Dílo zobrazuje obchodní řetězec vztahů mezi cenou, prostředky a směnou.“⁵³ To potvrzuje důležitost tohoto řemesla v té době.

3.4 Bohatství

S penězi souvisí touha po bohatství, která pohání téměř všechny postavy v díle a určuje sociální svět díla. Sociální změny období konce 15. století, vznik měst a nové příležitosti výrazně usnadňovaly zbohatnutí. Celé Španělsko v této době bohatlo, jak říká Sempere ve své knize *Historia de Luxo*: „Tehdy byly zrovna objeveny Las Indias a začaly připlouvat lodě plné zlata a stříbra.“⁵⁴ V kapitole

⁵¹ GONZÁLEZ, María. A. Cit. d., s. 28.

⁵² “Si va entre los herreros, aquello dicen sus martillos; carpinteros y armeros, herradores, caldereros, arcadores, todo oficio de instrumento forma en el aire su nombre. Cántanla los carpinteros, los peñadores, tejedores..” (1994, s. 42)

⁵³ ROJAS, Carlota Fernández- Jáuregui. El peligro moral de *La Celestina*. Análisis interdiscursivo jurídico-económico y literario de la circularidad de los bienes. *Castilla: Estudios de Literatura*, 2014, núm. 5, s. 224. [online]. [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4947108>>.

“La Celestina puede leerse como el intervalo de transferencia que sucede entre lo que Calisto da y aquello que recibe a cambio. La obra refleja la cadena comercial de la relación de precio, medida y cambio..”

⁵⁴ SEMPERE, Juan D. *Historia del lujo, y de las leyes suntuarias de España. Tomo I*. Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2006, s. 12. [online]. [cit. 2020-01-20]. Dostupné z:

věnované Katolickým králům rozebírá, jak velkou váhu mělo v tomto období bohatství, až to museli králové regulovat. Museli například zakázat zpracovávání kovů jako zlato, stříbro a jiných. Zmiňuje zakazy obchodování s těmito materiály, následně i s látkami a různými ozdobami, což omezilo způsob obživy jak obchodníkům, tak pracovníkům v manufakturách.⁵⁵

V lidech se objevuje touha po bohatství jako takovém, protože si myslí, že jim zajistí lepší postavení. Je to tedy touha po přepychu, o které Sempere mluví. Toto chování potvrzuje i Deyermund, který tuto touhu zosobňuje v Calistovi: „Chování Calista nám dává příklad významného konzumu, požívání, kterým nová evropská šlechta dávala najevo svůj věhlas.“⁵⁶ Dále také poznamenává, že tato touha po tom, aby všichni viděli, jak bohatí jsou vykazováním přehnaného konzumu, musela být regulována zákony. „Tento významný konzum byl tak vyžadován, že bylo potřeba ho pozastavit ustanovením zákonů.“⁵⁷

Jedním z hlavních způsobů, jak dát své bohatství najevo, bylo mít kolem sebe početnou skupinu šikovných a obětavých sluhů, díky kterým se dalo soudit, že daný pán je bohatý a důležitý. Dle analýzy Maravalla tak lze soudit, že Pleberio byl mnohem váženějšího a vyššího postavení než Calisto, protože má početnější skupinu sluhů, kteří mu jsou na rozdíl od Calista věrni. Díky tomu se o Pleberiovi i jeho domě mluví s větším respektem.⁵⁸ Je tedy zřejmé, že když Calisto chválí své sluhy, nemyslí to upřímně, ale chce jen zapůsobit na ostatní, že má respekt a dobré služebníky tak, jak se sluší člověku jeho postavení.

<<http://www.cervantesvirtual.com/obra/historia-del-luxo-y-de-las-leyes-suntuarias-de-espanatomo-i--0/>>.

“Acababan de descubrirse por entonces Las Indias, y empezaban a venir flotas cargadas de oro y plata.”

⁵⁵ SEMPERE, Juan D., Cit. d., s. 12-13.

⁵⁶ DEYERMOND, Alan D. Cit. d. “El que quiere comer el ave” Melibea como artículo de consumo, s. 47.

“El comportamiento de Calisto ejemplifica el consumo conspicuo con el cual la nueva aristocracia europea solía afirmar su prestigio.”

⁵⁷ Tamtéž, s. 47.

“El consumo conspicuo se demandó hasta tal punto que había que refrenarlo por las leyes suntuarias.”

⁵⁸ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 76- 77.

Bohatství v postavách vzbuzuje i velkou závist, což je také rys měšťanské kultury, protože vždy přirozeně vzniká vůči těm, kteří mají nadbytek. Závist můžeme sledovat u Sempronia a Pármena, kteří se i z toho důvodu připojí k Celestině. Mnohem větší závist, vedoucí až k nenávisti, však vidíme u Elicii a Areúsy vůči Melibee. Její štěstí přisuzují penězům, stejně tak jako její krásu: „Půvabná že je Melibea? [...] Taková krása se koupí za zlatku v krámě.“(s. 222)⁵⁹ Krásu neurčuje půvab, ale bohatství: „To jenom bohatství dělá tyhle ženské krásnými a způsobuje, že lidé je vychvalují, ale rozhodně ne půvaby jejich těla.“(s. 223)⁶⁰ Ve všech těchto výrocích lze cítit dívčin odpor k Melibee, která to má, dle nich, díky penězům v životě lehčí. Neboť vše příjemné v životě, včetně spokojenosti, na nich závisí. Elicia potvrzuje tuto domněnku, když v rozhovoru s Celestinou říká, ať se radují a pomějí, protože ona nepotřebuje na světě nic jiného, než denní potravu a kousek ráje. U toho nezapomene zdůraznit zvýhodněnost bohatých: „I když mají boháči větší možnost získat nebeskou slávu než ten, kdo má málo.“(s. 201)⁶¹ Peníze můžou působit dobro i zlo, dělat lidi šťastnými i nešťastnými, ale všechno je na nich závislé, dokonce i láska.

Bohatství a život v přepychu hrály tedy velmi významnou roli v této společnosti, kde se rodí nová zahálčivá třída. Pro takový život byla klíčová města, jak říká Sombart ve své knize: „Pro rozvoj bohatého a přepychového života je důležité město zejména proto, že vytváří nové příležitosti pro potěšující život.“⁶²

3.5 Fyzické potěšení - materialismus

Touhy těchto postav jsou čistě materiální. Jak říká Juan Sánchez: „...všechny tyto postavy soustředí své potěšení ne v ně samotné, ale v něco jim vnějšího, ať už v

⁵⁹ “Gentil, [gentil] es Melibea? [...] Aquella hermosura por una moneda se compra en la tienda.” (1994, s. 143)

⁶⁰ “Las riquezas las hacen a éstas hermosas y ser alabadas; que no las gracias de su cuerpo.” (1994, s. 144)

⁶¹ “...los ricos tienen mejor aparejo para ganar la gloria, que quien poco tiene..” (1994, s. 130)

⁶² SOMBART, Werner. *Lujo y capitalismo*. Přel. Luis Isábal. Madrid: Revista de Occidente, 1928, s. 169.

“Para el desenvolvimiento del lujo es importante la ciudad, sobre todo porque crea nuevas posibilidades de vida alegre y exuberante.”

materiální majetky jako v případě Celestiny, Sempronia, nebo ve fyzickou rozkoš jako Pármeno, Calisto, Melibea nebo Lucrecia.“⁶³ Jejich štěstí tedy určuje buď majetek, a s tím se pojící mnohokrát zmiňované bohatství, neboť bez toho by majetku nenabyli, nebo fyzické potěšení, které je z filozofického hlediska bráno také jako materiální.⁶⁴

Ukažme si tedy jen pár citací z knihy, kde můžeme zřetelně vidět, že i touha po potěšení, rozkoši, je motorem v chování těchto postav. Stejně jako si toho můžeme všimnout u Calista, kterého kromě majetku k Melibee vábí i tělesná touha, stejně tak i Melibea touží po požitku: „Kdo mě to chce zbavit mé slávy? Kdo mě chce odloučit od mých radostí? [...] Ať mě nechají těšit se radostnému mládí.“(s. 325-326)⁶⁵

Touha po tomto chvilkovém fyzickém potěšení je srovnatelná s touhou po penězích, to dokazuje Calisto, když se Melibee vyznává, že pro něj nemá nic větší váhu, než aby mu patřilo její tělo a krása: „Pro mne není jiného obcerstvení než mít tvé tělo a krásu ve své moci.“(s. 353)⁶⁶ Nicméně toto fyzické uspokojení je jen chvilkovou záležitostí, člověka dostatečně neuspokojí a přichází zklamání. Téma prchlivého potěšení se objevuje v zarmoucených monologích, když Melibea zjistí, že Calisto zemřel: „Tak pozdě začala má radost, tak brzo přišla bolest!“(s. 357)⁶⁷

Touhy postav a jejich hodnoty jsou chvilkové, nejsou trvalé, jedná se pouze o momentální stav. Proto v díle nenacházíme žádné vyšší hodnoty, postavy pohání spíše materiální touhy, které je v daný okamžik potěší, ale toto potěšení za chvíli vyprchá a nic víc jim nezbyde.

⁶³ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio.. Cit. d., s. 101.

“..todos los personajes cifran su felicidad no en ellos mismos sino en algo exterior a ellos, ya sea en los bienes materiales, como en los casos de Celestina, Sempronio, etc, o en los deleytes carnales, como pasa con Pármeno, Calisto, Melibea o Lucrecia.”

⁶⁴ více o filozofickém pohledu na materialismus lze najít již ve zmiňované knize SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. *La tesitura de La Celestina (Una aproximación)*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-1918-7.

⁶⁵ “¿Quién es el que me ha de quitar mi gloria? Quién apartarme mis placeres? [...] Déjenme gozar mi mocedad alegre..” (1994, s. 214)

⁶⁶ “No hay otra colación para mí sino tener tu cuerpo y belleza en mi poder..” (1994, s. 233)

⁶⁷ “¡Tan poco tiempo poseído el placer, tan presto venido el dolor!” (1994, s. 236)

„Není zde nic, co by poukazovalo na něco, co by je přesahovalo. Poukazuje se zde jen na chvilkové hodnoty přítomnosti, a když už zde jsou vykresleny vyšší hodnoty, ukážou se falešné, jako například čest, přátelství, atd.“⁶⁸

Jak říká Juan Sánchez, vše, co tyto materiální touhy překračuje, se nakonec ukáže jako falešné- pohled na lidskou čest se mění v pouhou frašku a pravé přátelství v tomto prospěchářském světě neexistuje. Dodává, že svět *La Celestiny* je čistě materialistický, všechny pohání hříšné touhy a nikdo se nechová morálně správně:

„Svět *La Celestiny* je výhradně materiální- postrádá i idealismus sentimentálního románu. Všechny její postavy jsou zmítané vichřicí hříchů a slabostí a není zde nikdo, kdo by představoval příklad správného chování. Nikdo nepředstavuje ideál ctnosti, ani křesťanské, ani stoické hodnoty.“⁶⁹

Ve svém díle dále tento materialismus rozvíjí a přisuzuje ho vlivu dvou filozofických směrů, epikureismu a averroismu - aristotelismu. Filozofickému vlivu v tomto díle se tato práce věnovat nebude, patří totiž mezi další velmi široká témata, která se s ním pojí.

3.6 Individualismus a proměna osobních vztahů

Se sociálními změnami přichází i nový postoj člověka, který klade největší důraz právě na sebe samého, bojuje sám za sebe a pro sebe - individualismus. Takováto změna v lidském myšlení musela přijít, protože lidé ve městech mají více možností a větší svobodu, nemusí se spoléhat jeden na druhého. Peníze činí vztahy otevřenějšími, lidem naskytují více možností, a tak jsou svobodnější. Tím se ale osobní vztahy mění spíše v negativním slova smyslu. Dříve byly vztahy více lidské a osobní, teď se postupně zobecňují, stávají se zištnými, za vším je určitý záměr.

⁶⁸ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 111.

“No hay alusiones a nada que vaya más allá de los valores momentáneos del acontecer, y cuando los hay, se prueban falsos, como el honor, la amistad, etc.”

⁶⁹ Tamtéž, s. 113.

“El mundo celestineco es exclusivamente material- ni siquiera tiene el idealismo mundano de la novela sentimental. Sus personajes están todos arrastrados en un vendaval de pecados y debilidades, y no hay nada que represente el ejemplo de un supuesto comportamiento correcto. Ni valores cristianos ni estoicos: nadie representa el ideal de la virtud.”

Osobní vztahy se v tomto období určovaly penězi, za každou, ač i osobní službu se platilo. Vztahy tak přestávaly být přirozené a upřímné, ale umělé a vykalkulované. Lidé se začali odcizovat a přestali si nezištně pomáhat, nýbrž v tom viděli pokaždé možnost výdělku. Peníze tedy emancipují člověka, ten si začíná všimnout výhod a nevýhod ve smyslu zisku pro něho samotného, a až poté se rozhodne. Jeho rozhodování je tak svobodnější. Nad každou službou někomu jinému se zamýšlí jako nad novým obchodem.

Jak říká Maravall došlo k mechanizaci osobních vztahů, které začínaly mít jen čistě ekonomický význam, ve kterých jde jen o výměnu prostředků a obohacení sebe sama.⁷⁰ Celestina celou situaci s Calistem považuje za obchod, a proto se cítí zodpovědná za zdar celé této situace, protože v tom má vidinu výdělku. Calisto jí dal prvních 100 mincí, které považuje za svůj plat a musí si je odpracovat. V rozhovoru se Semproniem zdůrazňuje, že hlavně musí být vidět, že pro svůj plat pracuje, že nezhálí: „Už jen kvůli lidem, kteří se na to dívají; aby neřekli, že si vydělává svou mzdu zábavou.“(s. 109)⁷¹ Zde si Maravall všímá slova „*salario*“, tedy mzda, a zároveň datuje dle slovníku Alonsa de Palencia užívání tohoto výrazu v hovorové kastilštině právě do 15. století. Vyzdvihuje především způsob, jakým se toto slovo objevuje v *La Celestině*. Postavy ho již používají jako běžnou součást své mluvy.⁷² Slovo „mzda“ nacházíme i ve slovníku Joana Coromina *Breve Diccionario Etimológico de la Lengua Castellana*, ve kterém Coromina slovo „*salario*“ také datuje do 15. století s prvotním významem určitého obnosu, kterým byli odměňováni vojáci, aby si za něj koupili sůl („*salario*“ odvozené od slova „*sal*“, což znamená sůl), později se význam zobecnil na mzdu, plat. Ačkoliv Coromina toto slovo ještě zařazuje mezi kultismy, důležitá je pro nás jeho datace.⁷³ I tyto změny, co se mluveného jazyka a slovní zásoby týče, nám potvrzují vznik měšťanské vrstvy obyvatel, kteří byli zvyklí na mzdu výměnou za své služby či výrobky.

Tyto změny v chování člověka ovlivňuje významným podílem také město, prostor, kde se lidé odcizují, musí se spolehnout sami na sebe, přestávají být na sobě

⁷⁰ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 65.

⁷¹ “Siquiera por los presentes que lo vieren no digan que se gana holgando el salario.” (1994, s. 67)

⁷² Tamtéž, s. 65.

⁷³ COROMINAS, Joan. Breve diccionario etimológico de la lengua castellana. 3ª edición. Madrid: Editorial Gredos, 1987. ISBN 84-249-1331-0, s. 520.

závislí a všichni usilují o maximální svobodu. Město ovlivňuje lidské pocity, mění jejich touhy. Vliv města na člověka Maravall charakterizoval takto: „Život ve městě jejím obyvatelům ovlivňuje a přetváří myšlenky, touhy, i samotné pocity; utváří jejich sociální vztahy a způsoby chování, které charakterizují tuto celou společnost.“⁷⁴ Bohatí lidé jsou nadřazení chudším, a tak se k sobě i chovají. Bohatí měšťané mají nad ostatními převahu, zastávají význačnější a privilegovanější pozice. Vzniká společnost jednotlivých individuí, kteří mezi sebou soutěží a předhánějí se.

Dochází tedy k významnému odcizení mezi lidmi, veškeré vztahy se stávají umělými. Vztah mezi sluhou a jejich pány lze charakterizovat jako čistě ekonomický, jejich služby jsou hodnoceny ekonomickou komoditou - penězi. Calistovi sluhové jsou toho jasným příkladem, s Calistem je nepojí žádný výjimečnější vztah, nikde není zmínka, že by v jeho rodině sloužili z generace na generaci nebo k nim měli nějaké jiné závazky, jako tomu tradičně bývalo. Dle Maravalla se jedná o „koupené nebo vyplácené sluhy - jejich podřízenost se získá za podmínky, že je člověk schopný je zaplatit, čili když je bohatý, a ne dědičným tradičním vztahem.“⁷⁵ Nezdá se tedy, že by je Calisto považoval za členy rodiny, jsou to jenom najatí lidé, kteří mu mají sloužit a vše mu splnit bez ohledu na to, zda to bude pro jeho dobro či ne. Maravall dále hodnotí Calistovi sluhy takto: „Calistovi sluhové jsou obchodníci, najatí lidé, jejichž práva a povinnosti jsou podmíněny jen a jen ekonomickým vztahem.“⁷⁶ Jejich povinnosti a práva jsou tedy jasně vymezené tímto vztahem, nevyžaduje a neočekává se od nich nic navíc. Očekávají se od nich jen služby úměrné jejich platu.

⁷⁴ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 72-73.

“La vida de ciudad condiciona y transforma las ideas, las aspiraciones, los sentimientos mismos, de quienes en ella participan; configura sus relaciones sociales y da lugar a modos de comportamiento que dan a la sociedad entera un cariz peculiar..”

⁷⁵ Tamtéž, s. 86.

“..‘siervos comprados’ o de los ‘servidores salarizados’ - su dependencia se obtiene cuando se pueden pagar, esto es, cuando se posee riqueza, y no por relación señorial heredada.”

⁷⁶ Tamtéž.

“Los criados de Calisto son mercenarios, gentes alquiladas, cuyos derechos y obligaciones derivan de una relación económica y terminan con ésta.”

V tomto vztahu není prostor pro jejich osobní názor. To můžeme vidět například v situaci, kdy Pármeno, který zpočátku není penězi tolik zkažený, vidí, že Calistovi jeho posedlost Melibeou spíše ubližuje, a myslí tak čistě na jeho dobro. Naproti tomu Sempronio, který vidí, že by z této situace mohl těžit, ho podporuje v jeho stavu. Ačkoliv Pármeno je ten, který to se svým pánem myslí dobře, Calisto jen vidí, že mu to nepřeje a nesplňuje, za co ho platí, tedy aby splnil každé jeho přání.

Sluhové už nejsou ochotni obětovat za svého pána život, ani kvůli němu jít do nějakého velkého rizika. Sempronio hodnotí před Celestinou vztah sluhů k pánovi a říká jí, jak by se zachoval, kdyby nastalo nějaké riziko v Calistově situaci: „Při prvním nezdaru, který uvidím v tomhle jednání, přestanu jíst jeho chleba. Lepší je ztratit službu než život při jejím vykonávání.“(s. 108)⁷⁷ Tímto výrokem dává jasně najevo, co pro něj tento vztah pán - sluha znamená. Usilují jen o svůj prospěch, klidně by svého pána opustili, kdyby byl v nebezpečí. Za peníze nejdou do ohrožení. Není to tedy opravdový vztah ale falešný, vykalkulovaný. Ke konci knihy Calista skutečně opustí. Když ho mají bránit, utečou, ačkoliv správně by měli bojovat. Maravall však říká, že to není znak zbabělostí, ale výsledek této nové sociální situace: „Ten, kdo svůj vztah k pánovi morálně podřadil jen pobírání platu, se necítí povinen k ničemu navíc.“⁷⁸

Vzniká společnost, ve které může obstát jen vypočítavé chování mezi lidmi, kteří jsou od sebe tak morálně vzdálení. Objevuje se egoismus. Lidé na sobě přestávají být závislí. Individualismus a egoismus se tedy stává novým řádem této společnosti, měšťanské společnosti. Lidé touží po bohatství, potěšení, jsou chamtiví a sobečtí, a to vše v reakci na své nové prostředí.

⁷⁷ “Al primer desconcierto que vea en este negocio no como más su pan; más vale perder lo servido, que la vida por cobrallo.” (1994, s. 66)

⁷⁸ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 88.

“Quien moralmente ha reducido su relación con el amo a cobrar un salario, no se siente obligado a más.”

4 Hlavní postavy díla a vliv měšťanské kultury

4.1 Melibea

Melibea patří mezi hlavní protagonisty díla, není však tak zřetelně ovlivněná městem jako ostatní. Podle toho, jak vystupuje, je to slušná, bezelstná dívka, která prvně Calistovi vzdoruje, pak mu ale podlehne. Aby zapadala do profilu postav tohoto díla, musí se na ní najít i něco negativního, protože to je poznávací znak celé této společnosti. Při bližším pohledu poznáme, že v jejím chování chybí odříkání, uvážlivost a cudnost, typické pro mladou dámu jejího postavení. K tomu je mírně popudlivá a pyšná.⁷⁹

Nenajdeme u ní ale tak silnou touhu po penězích či vlastním prospěchu. Z příběhu se dozvídáme, že její otec staví věže a buduje lodě. Spolu s dalšími náznaky nám Melibea zapadá do profilu zahálčivé třídy - zbohatlých měšťanů. Své bohatství zdědila po otci, a stejně jako ostatní pouze požívá výsad tohoto postavení. Její bohatství a majetek, stejně jako šlechtický původ potvrzuje i Calisto, jelikož je to hlavní věc, kterou na ní obdivuje: „Jen pohled' na vznešenost a starobylost jejího rodu, její převeliké otcovské jmění, znamenité nadání, zářivé ctnosti, ušlechtilost a nevypověditelný půvab, svrchovanou krásu..“ (s. 61)⁸⁰ Na rozdíl od Calista, který Melibeou vidí jen jako takovou zábavu, nemluvě o nějakých citech, Melibea ho má skutečně naivně ráda.

Melibeou neovládne touha po penězích, ale ovládne ji touha po vášni. Jako mladá žena, která byla většinu života svým otcem úzkostlivě střežena, je po objevení tohoto požitku v jeho moci. „Je to přesně toto: tajná vášeň, která ji mate a sužuje, se stala velkým emočním břímětem pro někoho, kdo je tak střežen a chráněn uvnitř hradeb vlastní rodiny.“⁸¹ Tuto vášeň měla v sobě po celou dobu, jenom to nevěděla.

⁷⁹ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 54.

⁸⁰ “Miras la nobleza y antigüedad de su linaje, el grandísimo patrimonio, el excelentísimo ingenio, las resplandecientes virtudes, la altitud e inefable gracia, la soberana hermosura.” (1994, s. 35)

⁸¹ SNOW, Joseph Thomas. The sexual landscape of “Celestina”: some observations. *Caliope: journal of the Society for Renaissance and Baroque Hispanic Society*, 2000, vol. 6, núm. 1-2, s. 154. [online]. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2443242>>.

“It is this: the secret passion which is bedeviling her as secret knowledge has become a great emotional burden for one so cloistered and protected within the walls of the family home.”

Je to touha po tělesném uspokojení, tedy touha čistě materiální. Deyermund v její počáteční zdrženlivosti nevidí čistě panenskou zdrženlivost, říká, že tuto zdrženlivost i onen nezájem jen předstírá. „Není to vyjádření panenské zdrženlivosti. [...] Vypadá to částečně jako zdrženlivost předstíraná [...] a nezájem stejně tak fingovaný.“⁸² Důvodem může být právě její výchova a respekt k jejím počestným rodičům. Z toho důvodu tuto vášeň zpočátku nepovažuje za vhodnou dámy její velikosti, později si ale nemůže pomoci.

Když se tedy dozví o povolání Celestiny a o tom, jaká je, tak ji nezavrhne, protože ona představuje její spojení s Calistem a její touha je příliš silná. Melibea ji dokonce začne považovat za svou důvěrnici.

4.2 Calisto

Calisto je hlavní postavou celého tohoto příběhu, právě on se kvůli své touze po dosažení Melibey dostává do začarovaného kruhu kuplířky Celestiny. Jeho rozmarem celá zápleтка začíná.

Spolu s Pleberiem jsou postavy, které podávají největší svědectví o nástupu měšťanského života, jsou protagonisté této nové ekonomicko - sociologické situace. Calisto patří do vyššího kruhu společnosti, mezi bohaté měšťany. Ačkoliv se Juan Sánchez věnuje více nesrovnalostem v popisu Calista, a tudíž otázkou více autorů, kteří ho každý popisoval jinak, potvrzuje tuto domněnku: „Mohli bychom potvrdit, bez rizika možné mýlky, že Calisto patří do vyšší třídy společnosti.“⁸³ Zařazuje ho do měšťanské společnosti: „V každém případě je velice pravděpodobné v zásadní části díla a zápletky, že Calisto reprezentuje vysokou nebo střední měšťanskou šlechtu.“⁸⁴

⁸² DEYERMOND, Alan D. Cit. d. „El que quiere comer el ave” Melibea como artículo de consumo, s. 47.

„No es la expresión del recato virginal. [...] Parece en parte un recato fingido [...] y el desdén igualmente fingido.”

⁸³ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 52.

„Podríamos asegurar sin miedo a equivocarnos que Calisto es un personaje perteneciente a la clase alta de la sociedad.”

⁸⁴ Tamtéž, s. 53.

Joseph Snow ho popisuje jako narozeného do dobrého postavení, ale že se ne vždy podle toho chová, na rozdíl od svého otce: „I když se dobře narodil, ne vždy se projevuje jako dobře vychovaný. Jeho otec byl v jejich společenství důležitý.“⁸⁵

Zároveň ho můžeme zařadit mezi jasné příklady zahálčivé třídy. Calisto je šlechticem, který ale nemá tradiční čest, a jediné, čím vládne, jsou peníze, což ho do této třídy řadí. „V díle vidíme šlechtice bez cti, bez cti rytířské i mravní. Dle ostatních postav v něm nepřevládá nic víc, než to, že má peníze.“⁸⁶ V knize se neobjevuje žádná zmínka o tom, že by Calisto vykonával nějakou produktivní práci. Jediná věc, kterou v průběhu celého příběhu řeší, je jeho touha po Melibee, které se nechce vzdát. Dalo by se tedy říct, že se věnuje jen takové volnočasové aktivitě, neřeší problémy všedního života.

Dále u něj můžeme pozorovat určitou chlubivost. Deyermond to nazývá extrémním exhibicionismem a poukazuje v této souvislosti na okamžik, kdy od Melibey dostane provázek, ale také na situaci mnohem intimnější - jejich setkání v noční zahradě.⁸⁷ Když dostane onen provázek, chce se s ním procházet po ulicích, aby to všichni viděli, říká: „...nech mě běhat po ulicích s tímhle šperkem, aby ti, kdo mě uvidí, věděli, že není blaženějšího člověka nade mne.“(s. 171)⁸⁸ V zahradní scéně, kdy Melibea před samotným aktem odhání Lucrecii, Calisto pro to nevidí důvod. On chce, aby toto jeho potěšení mělo svědky, chce se tím chlubit:

Melibea: „Jdi odsud, Lukrecie.“

“..en cualquier caso, en una parte esencial de la obra y de la acción parece muy probable que Calisto es un representante de la alta o media nobleza urbana.”

⁸⁵ SNOW, Joseph Thomas. Cit. d., s. 158.

“Well-born he may be, but he is not always seen as well-bred. His father was important in their community..”

⁸⁶ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 53.

“Lo que tenemos en la obra es un noble sin honor, ni honor caballeresco ni honor virtuoso. Los otros personajes no reconocen en él ninguna preponderancia jerárquica más que el dinero que tiene.”

⁸⁷ DEYERMOND, Alan D. Cit. d. “El que quiere comer el ave” Melibea como artículo de consumo, s. 46-47.

⁸⁸ “..déjame salir por las calles con esta joya, porque los que vieren, sepan que no hay más bienandante hombre que yo.” (1994, s. 109)

Calisto: „Proč, paní moje? Velmi mně lahodí, že tu jsou svědkové mé slávy.“(s. 302)⁸⁹

Tuto jeho chlubitvou povahu jeho sluhové moc dobře znají a několikrát ji i využijí ve svůj prospěch. Sempronio využívá této situace, když vychvaluje Calista za jeho štědrost k Celestině. Ví, že když mu bude takto pochlebovat, bude to souznit s jeho touhou po okázalé štědrosti, viditelnou známkou jeho bohatství, a tak ji bude chtít dávat stále více najevo. Podporuje ho v tom také, když se zmíní o jeho skvělém otci, který byl k lidem štědrý, říká mu ale, ať si sám vytvoří svoje vlastní zásluhy, aby si zasloužil stejnou pověst: „A proto se neposuzuj podle záře svého otce, která byla velkolepá, nýbrž podle své.“(s. 99)⁹⁰ Nenápadně ho tedy podněcuje k tomu, aby byl ke svým lidem štědrý a dbal na svou dobrou, štědrnou pověst, protože přesně takový byl jeho otec. Nepochybně v tom vidí svůj vlastní prospěch. Štědrost se v této době stává nejváženější vlastností, která správně těmto bohatým měšťanům měla náležet, proto si dávali tolik záležet, aby byli štědrými nazýváni. I proto je o ní v knize tolikrát zmínka. Svými slovy tedy oba podporují jeho chlubitvou povahu, rys zahálčivé třídy.

Joseph Snow pozoruje i v jeho závěrečném aktu před smrtí, kdy jde ze zahrady na pomoc svým sluhům, jen úmysl předvést se před Melibeou bez úmyslu pomoci. Vidí v tom jen čistý akt chlubitvosti: „Když Calisto vyjadřuje starost o své sluhy, kterou nikdy předtím neukázal, a utíká k nim neozbrojen, aby jim pomohl, padá ve spěchu ze zdi a umírá, chce se jen předvést před Melibeou (a Lucrecií?) jako hrdina, kterému záleží na jeho sluzích.“⁹¹

Calisto je opakem tradičního člena vyšší společnosti, chybí mu důležité hodnoty jako pokora, laskavost, zdvořilost a převažují u něj negativní vlastnosti,

⁸⁹MELIBEA: “Apártate allá, Lucrecia.”

CALISTO: “¿Por qué mi señora? Bien me huelgo que estén semejantes testigos de mi gloria.” (1994, s. 175)

⁹⁰ “..no te estimes en la claridad de tu padre, que tan magnífico fue, sino en la tuya.” (1994, s. 59)

⁹¹ SNOW, Joseph Thomas. Cit. d., s. 160.

“Calisto, expressing a never-before-uttered concern for his servants, rushes to aid them, unarmed, and falls from the ladder in his haste, and dies. [...] Calisto wishes to show himself to Melibea (and Lucrecia?) as a hero with compassion for his servants.”

zejména egoismus, typické pro mladého zbohatlíka této nové společnosti: „...je domýšlivý, zbabělý, chlípny, exhibicionistický a netrpělivý.“⁹²

Pro Calista je Melibea neodolatelná nejen pro její krásu, půvab, důvtip a nevinnost, ale hlavně pro její původ. S tím se pojí i její velký majetek, jehož je dědička. To je bezesporu jedním z jejích největších lákadel pro Calista, když vezmeme v potaz jeho touhu po penězích. V části, kde se sluhové a Celestininy prostitutky baví o Melibeině kráse a Elicia protřečí, že ona je stejně krásná, Sempronio argumentuje tím, že není divné, že si Calisto našel Melibeu, protože oba patří do vybrané společnosti. Sempronio potvrzuje fakt, že bohatí lidé si hledají sobě rovného, říká: „Kalisto je kavalír, Melibea je šlechtična: a tak se lidé urozeného rodu navzájem vyhledávají. Proto není divu, že miluje spíš tuhle než kterou jinou.“(s. 224)⁹³

Můžeme tedy i v jeho citu k Melibee spatřovat měšťanské rysy, protože jeho milostný cit je spíš materialistický, jen on sám si namlouvá opak: „...jeho milostný cit je spíše materialistického typu, ale on ho sám sobě namlouvá jako duchovní.“⁹⁴ Materialismus je jeden z hlavních znaků měšťanské společnosti. Považuje Melibeu jen za konzumní prostředek⁹⁵, což znamená, že pro něj znamená pouze chvilkový užitek, potěšení.

Tomuto aspektu se hlouběji věnuje Deyermond, který si všímá Calistova pojmání Melibey jako konzumního prostředku do takové míry, až ji připodobňuje k něčemu požitatelnému. Říká:

„Calistovy výroky zdůrazňují jeho koncepci Melibey jako konzumního prostředku, jako nějakého jídla. [...] Jedná se samozřejmě o přepychový pokrm, tak moc drahý,

⁹² SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 53.

„..es presumido, cobarde, lujurioso, exhibicionista e impaciente..“

⁹³ “Calisto es caballero, Melibea hijadalgo; así que los nacidos por linaje escogido búscanse unos a otros. Por ende no es de maravillar que ame antes a ésta que a otra.” (1994, s. 144)

⁹⁴ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 51.

„..su intención amorosa es más bien de tipo materialista, pero él se la presenta a sí mismo como espiritual.“

⁹⁵ Tamtéž, s. 162.

že jen ten nejbohatší si ho může dovolit; je nepochybně konzumním prostředkem, který si Calisto koupil.“⁹⁶

Poukazuje na fakt, že Calisto Melibeu považuje za pouhou věc, což se podobá materialistickému pojmání. Nekouká na ni jako na ženu, nýbrž jako na předmět, který chce vlastnit.⁹⁷ To vše lze doložit citacemi z knihy, kdy Calisto popisuje Melibeu jako obraz: „Teď je pociťuji já: tím spíše je jistě pociťoval, kdo pozoroval ten obraz před sebou.“(s. 162)⁹⁸ Odkazuje na radostné vzrušení, o kterém mluví Celestina v předešlém výroku. Melibea jako čistě konzumní prostředek je zobrazována v tomto jeho výroku jí směřovaném: „Pro mne není jiného občerstvení než mít tvé tělo a krásu ve své moci.“(s. 353)⁹⁹ Avšak nejsilněji to vidíme ve scéně, kdy v zahradě začne bez okolků svlékat Melibeu, ta se zdráhá a on jí řekne: „Kdo chce ptáka jíst, paní, nejdříve ho oškube.“(s. 353)¹⁰⁰ Dá tím vlastně najevo, že ji chce jen „zkonzumovat“, aby zažil ten pocit rozkoše, jaký se ale dá také zažít, když vyhladovělý člověk vloží do úst sousto jídla.

Juan Sánchez ohledně toho dále říká: „...s vývojem děje vidíme, že jeho láska je mnohem více světská, a že impuls, který ho skutečně pohání, není o moc jiný než ten, který přitahuje sluhy k Celestininým prostitutkám.“¹⁰¹ Calista pohání jen touha po uspokojení své vášně, chce mít Melibeu ve své moci jako nějaký majetek. Vášně ovlivňuje stejnou měrou i Pármena, u kterého je právě vášně to, co ho přiměje zradit svého pána.

⁹⁶ DEYERMOND, Alan D. Cit. d. “El que quiere comer el ave” Melibea como artículo de consumo, s. 48.

“Los discursos de Calisto subrayan el concepto de Melibea como artículo de consumo, como comestible. [...] Comestible de lujo, desde luego; comestible de tan alto precio que sólo el más rico puede comprarlo; pero inconfundiblemente un artículo comprado por Calisto.”

⁹⁷ Tamtéž, s. 46.

⁹⁸ “Agora la recibo yo; cuanto más quien ante sí contemplaba tal imagen.” (1994, s. 103)

⁹⁹ “No hay otra colación para mí sino tener tu cuerpo y belleza en mi poder..” (1994, s. 233)

¹⁰⁰ “Señora, el que quiere comer el ave, quita primero las plumas.” (1994, s. 208)

¹⁰¹ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 50.

“..el desarrollo de la acción demuestra que su amor es mucho más mundano y que el impulso que verdaderamente está actuando no es muy diferente del que mueve a los criados hacia las prostitutas de Celestina.”

4.3 Calistovi sluhové

Dáno sociální situací, povaha sluhů se radikálně mění, stávají se mnohem více samostatnými a čím dál více se odcizují od svých pánů. Důležitější je pro ně jejich vlastní prospěch než pomoc svým pánům, kterou nejenže nepředstírají, ale dokonce jim i úmyslně škodí. To nám potvrzuje i Juan Sánchez, který navíc tyto znaky zpodobňuje s humanistickou komedií: „Dalším společným znakem je to, že sluhové už nejsou věrni svému pánovi, naopak, osamostatnili se a nikomu se nepodřizují a často to, o co reálně usilují, je zradit svého pána.“¹⁰²

Příkladem jsou Pármeno a Sempronio, kteří se proti svému pánovi spiknou společně s Celestinou. Jejich pán se tedy stává jejich nepřítelem, kterému už nejsou věrni. Tuto změnu s sebou přináší nastálá sociální situace plná zmatků a dysfunkcí, kde největší moc má bohatství a peníze. To dělá z původně kolektivní společnosti společnost plnou samostatných individuí.¹⁰³ Sluhové tedy nejsou už od přírody odsouzeni ke špatnostem a zlomyslnosti, ale je to výsledek společnosti, ve které žijí.

Calistovi sluhové si jsou moc dobře vědomi toho, že Celestina je zlá, zlomyslná a není o nic lepší než jejich pán. Vědí také, že jejich smluvený obchod, ve kterém svého pána zradí, je špatný. Ale v této situaci, ve které se nachází, kdy nikdo nemůže věřit nikomu a každý hledá jen svůj vlastní prospěch, nemůžou najít jinou cestu, jak si polepšit bez těchto zrádných způsobů. V jejich očích je jejich pán lakomec a oni nemají jinou možnost než ho využít, jinak by zradili sami sebe. Juan Sánchez poznamenává, že u sluhů a prostitutek se ale toto podlé a egoistické chování dá čekat, na rozdíl Calista a ostatních z vyšších kruhů, kde bychom to nečekali.¹⁰⁴

Tito sluhové si jsou moc dobře vědomi, jak je jejich pán zneužívá a dle toho také reagují. Chtějí situaci otočit ve svůj prospěch, ale nakonec se stejně cítí vyloučení a podřazení, to v nich ještě více podnítí jejich hněv: „Sluhové se snaží

¹⁰² SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 45.

“El otro rasgo común [...] es que los criados ya no son fieles al señor [...], sino que se han emancipado y van por libre y, a menudo, lo que realmente pretenden es engañar a su propio amo.”

¹⁰³ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 59.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 189.

imitovat svět velkých pánů; chtějí se ho zúčastnit, ale tuto cestu mají zavřenou. Cítí se vyloučení a podřízení a na to reagují..¹⁰⁵

4.3.1 Sempronio

Sempronio je jedním ze sluhů Calista a také nám dává názorný obrázek čistě měšťanského člověka. Calistovi sice věrně slouží, ale rozhodně to nedělá z náklonnosti ke svému pánovi, ale protože ví, že za to bude dostatečně ohodnocen. Postupně však touží stále více po penězích, takže když přijde Celestina se svým plánem a hlavně se štědou odměnou, Sempronio ani na chvíli nezaváhá. Zde můžeme pozorovat, jakou sílu peníze v této společnosti mají. V nitru duše si jsou podobní, oba jsou ctižádostiví a mají stejné cíle v životě, tedy být bohatí. Jediný záměr Celestiny v jejich obchodech je zbohatnutí a pro Sempronio je to, alespoň zpočátku, výhodný spojenec.

Vedle touhy po penězích v něm také můžeme pozorovat velký egoismus a sobeckost. Na rozdíl od Pármena je totiž ke stavu svého pána lhostejný, nezajímá ho jeho vyléčení, hlavní je pro něj jeho vlastní prospěch: „Toužím po zisku: chtěl bych, aby měl tenhle podnik dobrý konec. Ne proto, aby se můj pán dostal ze svého soužení, ale abych se já dostal z bídy.“(s. 115)¹⁰⁶ Nezajímají ho problémy a trápení jeho pána. Naopak, chce využít této situace k úspěchu jejich obchodu: „Postarejme se tedy o zisk, dokud trvá dohadování.“(s. 109)¹⁰⁷ Sempronio v možnosti spiklenectví s Celestinou vidí vedle peněz i možnost získat pro své potěšení Eliciu, jednu z Celestiniých prostitutek.

Semproniovi už od úplného začátku chybí určité morální hodnoty, to můžeme pozorovat ještě předtím, než mu Celestina nabídne výhodný obchod. Už předtím vidí ve svém pánovi jen užitek. Když pozoruje, jak se jeho pán kvůli Melibee trápí, řekne

¹⁰⁵ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 182.

“Los sirvientes aspiran a imitar el mundo de los señores; quieren participar de ese mundo, pero se les cierra el camino a esa participación. Al sentirse expulsados y subordinados, reaccionan..”

¹⁰⁶ “Deseo provecho; querría que este negocio hobiese buen fin, no porque saliese mi amo de pena, mas por salir yo de lacería.” (1994, s. 71)

¹⁰⁷ “Procuremos provecho mientras pendiere la contienda.” (1994, s. 67)

jenom: „Jestli se meztím zabije, ať si umře! Třebas mi z toho něco kápne..“(s. 51)¹⁰⁸ Jen to tak chladně konstatuje a to, co mu padne na mysl, je, jestli by z toho měl nějaký prospěch a nemohl něčeho z toho využít.

4.3.2 Pármeno

Pármeno, představující druhého sluhu Calista, si na rozdíl od Sempronia určitou část knihy drží tradiční morální postoje. Zpočátku je nevinným sluhou, co vůbec nesouhlasí s plánem Sempronia a Celestiny na oklamání Calista, a opravdu ho zajímá trápení jeho pána, pečuje o jeho čest. Rozhodně by svou loajálnost neprodal za peníze. V prvním rozhovoru s Celestinou dává jasně najevo, že nechce peníze, které by podvodně získal, protože nesprávná cesta vždy vede k pádu. Pármeno říká: „Toužím po bohatství; kdo se ale dostane nahoru hanebným způsobem, rychleji spadne, než vystoupil. Nechtěl bych majetek nečestně získaný.“(s. 90)¹⁰⁹ Celestina se svojí zkaženou povahou netají, když mu odpoví: „Já ano. Podle práva či pro neplechu dům plný až po střeche.“(s. 90)¹¹⁰

Zpočátku se Pármeno vyznává ze své věrnosti a obdivu ke svému pánu: „Mám rád Kalista, protože jsem mu zavázán oddaností, mám ho rád pro živobytí, které mi dává, pro jeho dobrodiní, proto, že si mě váží a dobře se mnou zachází.“(s. 84)¹¹¹ Když vidí, jak se jeho pán trápí Melibeou, snaží se mu co nejvíce pomoci. Bere přitom v potaz hlavně Calistovo dobro, proto ho od toho odrazuje, což se Calistovi nelíbí. Vadí mu jeho napomínání, byl by radši, kdyby ho v tom podporoval. V tomto okamžiku by Pármeno vypadal jako tradiční sluha svého pána v době, kdy sluhové byli pravými sluhy, věrní svému pánu.

Pro Celestinu je tedy zpočátku poměrně těžké Pármena dostat na svoji stranu, aby se společně se Semproniem spikli proti Calistovi, nebo spíše aby ho využili. Snaží se ho přesvědčit, že pro Calista nic neznamená, že by si měl vzít příklad ze

¹⁰⁸ „..si entretanto se matare, muera; quizá con algo me quedaré..“ (1994, s. 28)

¹⁰⁹ “Riqueza deseo; pero quien torpemente sube a lo alto, más aína cae que subió. No querría bienes mal ganados.” (1994, s. 53)

¹¹⁰ “Yo sí. A tuerto o a derecho, nuestra casa hasta el techo.” (1994, s. 53)

¹¹¹ “Amo a Calisto porque le debo fidelidad, por crianza, por beneficios, por ser de él honrado y bien tratado..” (1994, s. 49.)

Sempronia, který je příkladným sluhou a vyjmenovává jeho přednosti: „Všimni si, že je vážený, příčinlivý, uhlažený, úslužný, přívětivý.“(s. 178)¹¹² Pármeno se nakonec přesvědčí o pravdivosti Celestinin slov, když vidí, jak Calisto pohrdá jeho radami, které on jako jediný myslí dobře. Dokonce ho rozzlobí. Na jeho rady mu odpovídá: „Mlč, mlč, bloude! Já trpím a ty si filosofuješ. Už nechci nic slyšet.“(s. 105)¹¹³ Za věrnějšího sluhu považuje Sempronia, který ho v jeho pobláznění podporuje. To Pármena naštve, protože Sempronio Calista falešně podporuje jen kvůli svému vlastnímu zájmu. Sempronia vychvaluje a vyznává mu svoji náklonnost: „Sempronio, můj věrný sluho, můj dobrý rádce, můj oddaný služebníku, budiž po tvém! Podle poctivosti tvé služby považují za jisté, že miluješ můj život stejně jako svůj.“(s. 215)¹¹⁴ Naopak Pármena označí za závistivého nepřítele za to, že se ho snaží moralizovat, a stěžuje si, že kolem sebe má sluhy, kteří mu nepřejí: „Není na světě člověka tak špatně obsluhovaného, jako jsem já, protože si chovám sluhy odmlouvavé, bručivé, nepřátele mého blaha.“(s. 166)¹¹⁵ Dále se před Pármenem netají tím, že Celestině bude věřit, ale že ji použije jako pouhý prostředek k tomu, aby se dostal k Melibee.

Postupně se tedy Celestině a Semproniovi podaří Pármena naklonit k jejich záměru. Jednak začne také tíhnout k penězům, ne však v takové míře jako oni, ale hlavně najdou jinou jeho slabost - vášeň. Celestina mu domluví jednu ze svých děvčat Areúsu, která okouzlí Pármena, a díky tomu se Pármeno cítí Celestině zavázaný.

Ačkoliv se tedy Pármeno snaží nedat se strhnout penězi a zachovat si svou vlastní čest, nakonec u něj zvítězí touha po bohatství a tělesném potěšení. Dopomůže mu k tomu hlavně falešné chování jeho pána, který si vůbec neváží jeho oddanosti. Juan Sánchez jeho prozření přirovnává k Lazarillovi, který si také nakonec uvědomí, že je v životě sám a musí začít myslet sám na sebe: „Jako Lázaro de Tormes zjistí, že jsou v životě sami, a že pro něj bude nejlepší následovat radu Celestiny, myslet sám

¹¹² “Mira que es bienquisto, diligente, palanciano, buen servidor, gracioso.” (1994, s. 114)

¹¹³ “¡Calla, calla, perdido! Estoy yo penando y tú filosofando; no te espero más.” (1994, s. 64)

¹¹⁴ “Sempronio, mi fiel criado; mi buen consejero, mi leal servidor, sea como a ti te parece. Porque cierto tengo, según tu limpieza de servicio, quieres tanto mi vida como la tuya.” (1994, s. 139)

¹¹⁵ “No hay cierto malservido hombre como yo, manteniendo mozos adevinos, rezongadores, enemigos de mi bien.” (1994, s. 106)

na sebe, protože to přesně dělají ti, kterým slouží.“¹¹⁶ Když mu Celestina ještě k tomu lstí pošle Areúsu, tak se Pármeno úplně otočí proti svému pánovi. Nakonec Pármeno připustí, co peníze se vztahy dělají: „Protože když jde o peníze, musí přátelství stranou.“(s. 281)¹¹⁷

4.4 Lucrecia

Lucrecia představuje Melibeinu služku a můžeme u ní pozorovat podobné chování jako u Calistových sluhů. Je vlastně Melibeinou zaměstnankyní, bydlí v jejím domě a díky ní má co jíst a pít. Měly by spolu mít blízký vztah vzhledem k tomu, že spolu tráví většinu času a Melibea se jí svěřuje, je takovou její důvěrníci. Melibea jí doslova říká: „Milá Lukrecie, má oddaná služebnice a věrná důvěrnice..“(s. 249)¹¹⁸

Ve skutečnosti je jejich vztah spíše ekonomický stejně jako u Pármena a Sempronia. Ti, podle Maravalla, odpovídají peněžní ekonomice, která za feudalismu neexistovala.¹¹⁹ Stejně jako oni má tedy s Melibeou umělý vztah, ve kterém zůstává jen kvůli výhodám, které z něho pro ní plynou. Nakonec si ale také začne uvědomovat svoje postavení střízlivýma očima.

„V této službě není žádný osobní vztah, jen ekonomická transakce. A vypadá to, že Lucrecia v díle pomalu rozpoznává to málo, kvůli čemu je pro ni výhodné zůstat v Melibeině stínu. Zjišťuje, jak moc nechává stranou svůj vlastní užitek. Vypadá to proto, že se začíná osamostatňovat od své paní, to, co ostatní sluhové a prostitutky, již dávno začali.“¹²⁰

¹¹⁶ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s.182.

“Como Lázaro de Tormes, se da cuenta de que está solo en la vida, y que lo mejor es seguir el consejo de Celestina, preocuparse por sí mismo, que es lo que hacen aquéllos a los que sirve.”

¹¹⁷ “Que sobre dinero no hay amistad.” (1994, s. 183)

¹¹⁸ “Amiga Lucrecia, mi leal criada y fiel secretaria.” (1994, s. 162)

¹¹⁹ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 64.

¹²⁰ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s.161.

“No hay vínculo personal en el servicio, solo transacción económica. Y Lucrecia, en la obra, parece que va descubriendo lo poco que le conviene estar a la sombra de Melibea, y lo mucho que deja de

Je Melibee tak blízká, že dokonce chce, aby byla přítomná jejich první milostné schůzce s Calistem. Lucrecia má však také své touhy, a i kvůli nim začne později na Melibeu žárlit. O tom vypovídá i její hořká poznámka při oné noci: „Nádor ať mě zhubí, jestli je budu ještě poslouchat! Tohle je život? Mně už z toho trnou zuby a ona se vykrcuje, aby ji prosili!“ (s. 353)¹²¹ Podle Josepha Snowa myslí jako na potenciální milence i na Calistovy sluhy: „Lucrecia pomýšlí na Calistovy sluhy jako na potenciální milence.“¹²² Je tedy evidentně také ovládaná dvěma touhami - penězi a tělesnou touhou, obě materiálního typu.

4.5 Celestina

Celestina je hlavní postavou celého tohoto díla, kolem její postavy se celý děj točí. Jako jediná ze všech postav se za svou náklonnost k penězům a prospěchářství nestydí, naopak se s ní chlubí a hájí si ji. Má také všechny rysy měšťanského člověka - touha po penězích, sobeckost, egoismus, individualismus nevyjímaje. Jako správný měšťanský člověk zastává mnoho profesí: „Měla šestero zaměstnání, byla totiž švadlenou, voňavkářkou, mistrovou ve vyrábění líčidel a v děláních panenských blan, kuplířkou a tak trochu kouzelnicí.“ (s. 75)¹²³ Sama se představuje jako nejznámější osoba ve městě: „V tomhle městě jsem se narodila, v něm jsem vyrostla ve vši počestnosti, jak každý ví, a nejsem tedy nikomu neznámá, že? Kdo nebude znát mé jméno a můj dům, považuj ho za cizince.“ (s. 110)¹²⁴

Když ji Pármeno představuje svému pánovi, zdůrazňuje její slávu v celém městě, dokonce i neživé věci vykřikují její přezdívku „*puta vieja*“, což v tomto kontextu není myšleno nijak zle, ona sama je na to pyšná:

lado su propia conveniencia. Parece, por tanto, que está iniciando el mismo camino de emancipación respecto de su señora que los otros criados o prostitutas ya recorren..”

¹²¹ “Mala landre me mate si más lo escucho; ¿Vida es ésta? ¡Que me esté yo deshaciendo de dentera y ella esquivándose por que la rueguen!” (1994, s. 233)

¹²² SNOW, Joseph Thomas. Cit. d., s. 156.

“Thus, Lucrecia has been keeping Calisto's servants in mind as potential lovers..”

¹²³ “Ella tenía seis oficios, conviene saber: labrandería, perfumera, maestra de hacer afeites y de hacer virgos, alcahueta y un poquito hechicera.” (1994, s. 42-43)

¹²⁴ “En esta ciudad nacida, en ella criada, manteniendo honra como todo el mundo sabe, ¿conocida, pues, no soy? Quien no supiere mi nombre y mi casa, tenle por extranjero.” (1994, s. 67)

„Jde- li kolem psů, tohle jméno zaznívá v jejich štěkotu; je- li blízko ptáků, necvrlikají nic jiného; když jde kolem stáda, bečí to ovce; i dobytek, když mezi něj přijde, hýká: Stará běhna! Žáby z kaluží nekvákají nic jiného.“(s. 74)¹²⁵

Sama sebe považuje za člověka s dobrou pověstí, přitom její hlavní profesí, jestli se to tak dá nazývat, je kuplířství. To však neprovozuje kvůli lidem, ale jen a jen kvůli penězům, které když získá, tak už se jejich osudy dále nezabývá. Sám Sempronio, který, jak se ukáže, je stejně ziskuchtivý jako ona, zná její záměry a způsoby práce. Říká, že vždy když mluví, tak je to za účelem lži a zajištění peněz: „Jak pohne rty, je to jen na přípravu lži, na sprádání léček, aby dostala peníze..“(s. 218)¹²⁶

Celý tento pohled Celestiny na život je daný touhou po zajištěném životě, kde jí nebude nic chybět. Její myšlení je však omezené jen na peníze, které jí to mají zajistit. Jejím životním principem je hlavně její vlastní prospěch, také velmi lpí na svém majetku. Peníze jsou středobod Celestinina života, proto, když rozmlouvá se Semproniem, za svoje největší trápení považuje to, že za vše musí dávat peníze: „A tak musíte, chlapci, myslet, že mě všechno stojí peníze i dovednost, kterou jsem taky nezískala povalováním.“(s. 285)¹²⁷

Ještě než Celestina na Pármena využije svých nejúčinnějších zbraní, tedy Areúsy, pokouší se ho přemluvit tím, že mu chce ukázat, jaké pravé místo má u Calista, jakou pro něj hraje roli. Je jen najatým sluhou, který se má řídit jeho rozkazy za minimální plat, ale bez pocitu toho, že by k němu do domu někdy patřil. Zdůrazní hlavně to, že nesloužil vždy jen Calistovi, ale že měl i jiné pány, proto si nemohl nikde vytvořit ani pravé přátelství. Chce v něm vzbudit pocit lítosti. „Samozřejmě, že mě mrzelo, že ses toulal a cestoval po takových končinách, že jsi z toho neměl žádný prospěch, ani sis nezískal příznivce či přítele.“(s. 88)¹²⁸ Zlomyslně tak chce Pármenovi otevřít oči, ačkoliv ona není o moc lepší. Chce mu rozmluvit jeho slepou

¹²⁵ “Si pasa por los perros, aquello suena su ladrido; si está cerca las aves, otra cosa no cantan; si cerca los ganados, balando lo pregonan; si cerca las bestias, rebuznando dicen: “¡Putá vieja!”; las ranas de los charcos otra cosa no suelen mentar..” (1994, s. 42)

¹²⁶ “Cuando menea los labios es fingir mentiras, ordenar cautelas para haber dinero.” (1994, s. 140)

¹²⁷ “Todo me cuesta dinero y aun mi saber, que no lo he alcanzado holgando.” (1994, s. 186)

¹²⁸ Sin duda dolor he sentido, porque has por tantas partes vagado y peregrinado, que ni has habido provecho ni ganado deudo ni amistad.” (1994, s. 52.)

věrnost ke Calistovi, která jí brání v uskutečnění jejich plánů. Celestina mu ale neradí, ať si hledá jiné zaměstnání, protože společnost je celá takto zkažená, nýbrž ať toho sám sobecky a vypočítavě využije, dokud může.

Jak můžeme vidět, Celestina je lstivá, zákeřná a vychytralá, dokáže moc dobře rozpoznat lidské slabosti a využít jich. Je si moc dobře vědoma, co dokáže svými slovy, proto před Pármenem vyzdvihuje ty nejhorší vlastnosti jeho pána s jediným účelem, aby si získala jeho náklonnost a přiměla ho zradit Calista. Říká mu:

„Nedbej marných slibů pánů, kteří podrývají odolnost svých služebníků prázdnými a marnými sliby. [...] Tihle pánové dnešní doby více milují sebe než své lidi. [...] Ztratila se už milostivost, velkolepost a ušlechtilé skutky. Každý z nich mrzce a skoupě dbá na svůj zájem před zájmem svých lidí.“(s. 89)¹²⁹

V jistém smyslu přesně definuje současnou dobu, ony správné hodnoty jsou opravdu ztraceny - laskavost, štědrost, ušlechtilé činy. Tyto akty od svého pána Pármeno opravdu očekávat nemůže, a právě proto to Celestina říká.

4.6 Pleberio

4.6.1 Pleberio jako hlavní představitel buržoazní společnosti

Postava Pleberia je zajímavá hned z několika hledisek. V díle se téměř neobjevuje, poznáváme ho však z pár Melibeiných poznámek a z jeho závěrečného monologu. Díky tomuto, ne moc velkému materiálu ho však můžeme zařadit mezi protagonisty této nově vzniklé společnosti. Představuje bohatého měšťana, pravděpodobně neurozeného původu.

Nejbohatší měšťané se, jak už jsem řekla, nejčastěji věnovali obchodu, jakožto výnosnému řemeslu, které ale nebylo manuální, takže jim neubíralo na úctě. Bohatství Pleberia tedy pocházelo z velké části právě z této aktivity. Ostatně i ve svém závěrečném monologu, ve smutném momentu, kdy oplakává smrt své jediné dcery, odkazuje na obchod: „...já to budu vyprávět podle truchlivé zkušenosti jako

¹²⁹ “Deja los vanos prometimientos de los señores, los cuales desechan la substancia de sus sirvientes con huecos y vanos prometimientos. [...] Estos señores de este tiempo más aman a sí, que a los suyos. [...] Perdidas son las mercedes, las magnificencias, los actos nobles. Cada uno de éstos cautiva y mezquinamente procura su interés con los suyos.” (1994, s. 53)

člověk, kterému nevýhodně dopadly prodeje a nákupy na tvém ošidném trhu..“(s. 369)¹³⁰ Když si stěžuje na svět plný neštěstí a nespravedlnosti, přirovná sebe samého k člověku, kterému vyšly nákupy i prodeje na trhu nevýhodně. Z toho bychom mohli pochopit, že to je pro něj podobně velké neštěstí.

V jeho zoufalém monologu najdeme i známé bohaté pasáže jako: „Pro koho jsem stavěl věže? Pro koho jsem získával pocty? Pro koho jsem sázel stromy? Pro koho jsem budoval lodí?“ (s. 369)¹³¹ Právě tato poslední věta o lodích, a to doslova stavění lodí, se zkoumala ze všech možných úhlů. Kdyby pro něj nebyla tato činnost důležitá, nevěnoval by se jí zde. Je tedy možné, že Pleberio byl stavitel nebo majitel lodí, což v prvním významu moc nekorresponduje s jeho výsostným postavením. Lepším a pravděpodobnějším závěrem tedy bude, že byl obchodník v mořském průmyslu. Dle slov Maravalla:

„Odtud pochází zmínka v *La Celestině* o Pleberiových lodích, což ho přibližuje ke ztvárnění velkého obchodníka, vykonávajícího obchody v mořském průmyslu, nejdůležitějším ekonomickém vztahu v prvních etapách kapitalismu.“¹³²

To by vysvětlovalo jeho bohatství, jelikož tato aktivita byla jednou z nejvýnosnějších v tomto období. Tuto domněnku potvrzuje i Melibea, která ve svém monologu podotýká, že z věže má hezký výhled na loď. Dalším závěrem plynoucím z této pasáže je, že Pleberio byl velkým materialistou. Nejvíce ze všeho ho zajímala materiální hodnota věcí a jeho majetek musel být co nejvíce okázalý. Toto potvrzuje i Maravall: „Všechny tyto věci, které Pleberio vyjmenovává - věže, stromy, loď, pocty - jsou předměty ekonomicky ocenitelné a podléhající dědictví.“¹³³ Od ostatních

¹³⁰ „..lo contaré como a quien las ventas y compras de tu engañosa feria no prósperamente sucedieron.“ (1994, s. 245)

¹³¹ “¿Para quién edificué torres; para quién adquirí honras; para quién planté árboles; para quién fabriqué navíos?” (1994, s. 244)

¹³² MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 44.

“De ahí viene la mención de los navíos de Pleberio en *La Celestina*, lo que acaba de aproximarle a la figura del gran mercader que ejercita el comercio marítimo, la forma de relación económica más importante en las primeras etapas de capitalismo.”

¹³³ Tamtéž, s. 45.

“Todas esas cosas que Pleberio enumera- torres, árboles, navíos, honras- son bienes económicamente valorables y susceptibles de herencia.”

postav ho ale odlišuje to, že přes svou zámožnost nebyl lakomý: „V Pleberiovi nevidím známky skouposti, ačkoliv je logické, že Melibeiny rodiče byli pyšní na svůj blahobyť.“¹³⁴

Melibeia naplňuje jeho naděje, naděje, že jeho sláva a bohatství přetrvá i po jeho smrti.¹³⁵ Nenapadlo ho, že dřív bude pohřbívat on ji a celé jeho očekávání se zhroutí. Když tedy jeho jediná dědička zemře, pro koho toto všechno shromažďoval, pro koho zajišťoval bohaté dědictví? „Ve svém monologu opět odkazuje na svůj majetek, obydlí, na ono velké dědictví, a neustále připomíná, že to všechno zůstane bez dědice.“¹³⁶

Vše dává za vinu Štěstěně. Především ji ale považuje za tu, která spravuje a rozděluje pozemské statky. Tradiční hrdinové, dokonce i hrdinové *La Celestiny*, vidí Štěstěnu jako správce osudu, jako někoho, na němž závisí jejich život. Jen Pleberio ji přirovnává ke správce majetku, jako by jejím hlavním údělem bylo přerozdělovat statky a majetky. Je tedy zcela očividné, že Pleberio je ze své podstaty člen zbohatlé buržoazní vrstvy obyvatelstva, čistě materialistický obchodník. Maravall ho charakterizuje takto: „Bohatý obchodník, který odstupuje od svých obchodů v mořském průmyslu, který vybudoval úchvatné obydlí ve městě - věže, o kterých říká, že je postavil -, ten vkládá své peníze do teritoriálního vlastnictví.“¹³⁷

¹³⁴ GARCÍA, Luis Miguel Vicente. Consolación Baranda. *La Celestina y el mundo como conflicto. Celestinesca*, 2004, vol. 28, núm. 1-2, s. 173. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4006961>>.

“No veo asomo de mezquindad en Pleberio, aunque es lógico que estén ambos padres de Melibeia orgullosos de su prosperidad.”

¹³⁵ CASALDUERO, Gimeno. El mundo de *La Celestina*. *Nueva revista de filología hispánica*, 1992, vol. 40, núm. 1, s. 109. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<http://nrfh.colmex.mx/index.php/nrfh/article/view/862/862>>.

¹³⁶ Tamtéž, s. 109.

“En su mismo parlamento volverá poco después a hacer referencia a su patrimonio, a sus moradas, a sus grandes heredamientos, insistiendo en la idea de que todo ello va a quedar sin alguien que pueda sucederle.”

¹³⁷ MARAVALL, José Antonio. Cit. d., s. 47.

“Rico comerciante que se retira de los negocios marítimos, construye espléndida morada en la ciudad- esas torres que dice haber edificado-, invierte su dinero en propiedades territoriales.”

Joseph Snow se o Pleberiovi zmiňuje jako o společensky mocném, vlivném člověku, kterého by se pro jeho moc měl člověk obávat.¹³⁸ Ve smyslu toho, že má kolem sebe velkou skupinu svých lidí a Calisto by z něj měl mít větší respekt. Velká družina, kterou má kolem sebe, která chrání jeho samotného i jeho rodinu a dům, opět dosvědčuje jeho postavení bohatého obchodníka: „...jako velký pán nebo bohatý obchodník má malou družinu svých bližních, kteří zajišťují bezpečnost jeho domu.“¹³⁹ V textu se několikrát zmiňuje hlasité řinčení zbraní svědčící o jejich početnosti. Sempronio Celestině připomíná, jaký sociální status má Pleberio: „Mysli na jejího otce, který je vznešený a přísný, na její obezřelou a ctnostnou matku.“ (s. 114)¹⁴⁰

4.6.2 Pleberio jako citlivý člověk a zarmoucený otec

Vyjmenovala jsem tedy aspekty, které nám Pleberia představují jako čistě měšťanského člověka, proto je zajímavé podívat se trochu hlouběji na jeho osobnost. Jako postava, které v tomto díle byl věnován opravdu skromný prostor, k nám promlouvá daleko více, než bychom po prvním přečtení řekli. V tom je také kouzlo tohoto díla, že nám i málem dokonale představilo v tomto směru klíčovou postavu. Neboť poznat hlavní hrdiny jako Melibeu, Calista, Celestinu není tak obtížné, protože na scénu vstupují od začátku do konce.

V tuto chvíli jsme tedy poznali Pleberia jako člověka chladného, který nedává na cit nejmenší důraz. Možná právě proto Melibeu vášeň ke Calistovi nakonec zničila, lépe řečeno utrpení z jeho smrti, protože pro ni byl jediný důkaz, že tento cit existuje. Prvotní mateřský cit, který jí měl vyjádřit její otec, nahrazoval bohatstvím a majetkem. Měla, cokoliv si přála, ale lásky se jí nedostávalo, tedy ne té vřelé. To se ale mění v Pleberiově závěrečném monologu. Kromě čistě materialistických pasáží zde můžeme najít i pasáže vyjadřující hluboký lidský zármutek: „Co si počnu, až mi neodpovíš, zavolám- li tě? Kdo mi bude moci zaplnit prázdnotu, kterou ty mi

¹³⁸ SNOW, Joseph Thomas. Cit. d., s. 151.

¹³⁹ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 175.

“..como gran señor o rico mercader, tendría una pequeña corte de cercanos para que garantizaran la seguridad de la casa.”

¹⁴⁰ “Piensa en su padre, que es noble y esforzado, su madre celosa y brava.” (1994, s. 71)

způsobuješ?“ (s. 372)¹⁴¹ Proto bych mu křivdila, kdybych tvrdila, že svou ztrátu vidí jen v čistě ekonomických termínech. Vidíme, že postava Pleberia v sobě skrývá daleko víc.

Nastává u něj jakýsi mentální obrat. Jeho dva hlavní postoje, materialismus a mateřská láska, se v jeho závěrečném monologu slučují. Pleberio pocituje strach z jeho budoucí samoty bez Melibey, ale zároveň se cítí zarmoucený z bezvýznamnosti jeho snah zajistit pro svou dceru dědictví.¹⁴² Mluví o majetku, všechno to jsou materiální, cenné věci. Ale trochu později říká: „Mám-li žít sám po tvé smrti, ať raději přijdu o život, když jsem přišel o tvou milovanou společnost.“ (s. 368)¹⁴³ Je to právě Melibea, která mu chybí, na majetek zapomíná. Ne ale na dlouho: „Ó, tvrdé srdce otcovské! Jak to, že nepukneš žalem, když zde zůstáváš bez své milované dědičky?“ (s. 369)¹⁴⁴ Zde opět vidíme podstatné slovo dědička.¹⁴⁵ Pleberio se však jen chová jako člověk zodpovědný a vědomý si svých povinností, přičemž nejdůležitější povinností rodičů bylo zajistit budoucnost svým dětem.¹⁴⁶ Časté odkazy na majetek, bohatství, dědictví a peníze, vyplývají z jeho čistě buržoazní, obchodnické osobnosti. Je možné, že sám je nepronásí úmyslně, jen je pro něj toto vyjadřování přirozené, svým způsobem už zmechanizované.

Ukážeme si tedy i několik pasáží, kde Pleberio mluví čistě ze srdce a velice emotivně. Pleberio je postava malého významu do posledních dvou aktů. V průběhu díla je na něj odkazováno jako na autoritativního otce, před kterým Melibea nechce přiznat svou lásku ke Calistovi. O to více překvapivá je reakce tohoto aristokratického otce, když mu Melibea řekne, jak pohanila svoji čest a tím i čest celé rodiny. Pleberio nereaguje se slovy rozhořčení, pohoršení, ani ji nechce moralizovat.

¹⁴¹ “¿Qué haré de que no me respondas, si te llamo? ¿Quién me podrá cubrir la gran falta que tú me haces?” (1994, 247)

¹⁴² DEYERMOND, Alan D. La inversión perdida de Pleberio. *Medievalia*, 2008, núm. 40. ISSN 0188-6657, s. 54. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3951908>>.

¹⁴³ “Fálteme la vida, pues me faltó su agradable compañía.” (1994, s. 244)

¹⁴⁴ “O duro corazón de padre, ¿cómo no te quiebras de dolor, que ya quedas sin tu amada heredera?” (1994, s. 244)

¹⁴⁵ DEYERMOND, Alan D. Cit. d. La inversión perdida de Pleberio, s. 55.

¹⁴⁶ VELASCO RAMOS, Pedro. Pleberio, el padre de Melibea. *Crónicas*, 2014, núm. 31, s. 35. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5053155>>.

Naopak s ní mluví něžně a laskavě, jako otec se svou dcerou. Když ji kárá, dělá to, protože její sebevražda ho zbavuje její společnosti.¹⁴⁷

V pasáži, kde ho Lucrecia dovede do Melibeina pokoje a on vidí, v jakém stavu je jeho dcera, můžeme vidět jeho paniku. Melibea je střed jeho života. To dokazují jeho nářky: „Víš přece, že nemám nic jiného než tebe!“ (s. 359)¹⁴⁸; „Dcero, milované a hýčkané dítě starého otce..“ (s. 359)¹⁴⁹ Zde už není žádná starost o majetek, vidíme tu jen čistou lásku a hluboký zármutek.¹⁵⁰ Byl by raději, kdyby Štěstěna zničila jeho majetek, jeho bohatství. Najednou by vše, pro co tak těžce pracoval, vyměnil za svou dceru. Dokonce by raději vyměnil svůj život za její. Jeho nářek a lítost nad ztrátou dcery je tak silný, až se s ním člověk může ztotožnit.

Vyjadřuje, že mu na světě už nic nezbylo, hledá viníky, hledá někoho, na koho by celé toto utrpení mohl svést. Personifikuje tedy svět, aby si tak mohl ulevit od bolesti. Viní ho z toho, že není nic víc než zdroj a příčina bolesti, která na počátku klame svými slastmi a pokušeními, ale ve skutečnosti jen lidi trápí. Považuje ho za nespravedlivý, jelikož mu vzal to nejcennější, co měl: jeho dceru. Pleberio dává příklady historických osobností, kterým svět také vyrval jejich děti, chtěl by ve svém utrpení najít alespoň nějakého společníka. Své utrpení ale ve všech případech považuje za tragičtější, protože ostatním zbylo ještě jiné potomstvo, jejichž společnost se mohli těšit, kdežto Pleberio zůstal úplně sám. Naříká, že kdyby se nenarodil, toto by se nikdy nestalo, Melibea by se nenarodila, a tudíž by nemohla ani zemřít. Nesmíme opomenout, že zmiňuje i lásku a smrt. Smrti vytýká, že mu vzala jeho dceru, a že ho nechala bez dědičky jeho majetků a bohatství, pro které tak tvrdě dřel.¹⁵¹

Nemůže snést, že on sám žije a ona ne, a proto začne útočit i proti Štěstěně. Naříká, že mu měla spíš vzít majetek, bohatství a ne jeho posvátný poklad: Melibeu. To, co ho nejvíce děsí, je muset žít bez někoho, komu by mohl dávat svou lásku. Se ztrátou své dcery, kterou miloval více než svůj vlastní život, ztrácí všechno a také veškerou chuť žít. Štěstěnu popisuje jako iracionální, vrtkavou, nespravedlivou sílu a

¹⁴⁷ VELASCO RAMOS, Pedro. Pleberio, el padre de Melibea, s. 35.

¹⁴⁸ “Y sabes que no tengo otro bien sino a ti.” (1994, s. 237)

¹⁴⁹ “Hija, mi bien amada y querida del viejo padre..” (1994, s. 238)

¹⁵⁰ DEYERMOND, Alan D. Cit. d. La inversión perdida de Pleberio, s. 54.

¹⁵¹ VELASCO RAMOS, Pedro. El planto de Pleberio. *Crónicas*, 2015, núm. 32, s. 19. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5055562>>.

nepřítelkyni dobra. Stejně jako ostatní autoři 15. století ji vidí jako nekontrolovatelnou, slepou, rozmarnou sílu plnou rozporů, neshod a chaosu. Co ale obzvlášť stojí za pozornost je, že její moc považuje opět omezenou jen na pozemské majetky.¹⁵²

„Ó vrtkavá Štěstěno, která spravuješ a rozděluješ pozemské statky, proč sis nevybila svůj hněv, své proměnlivé vlny na těchto věcech, které jsou ti k službám? Proč jsi nezničila můj majetek? Proč jsi nespálila mé sídlo? Proč jsi nezpustošila mé rozlehlé pozemky?“ (s. 369)¹⁵³

Napadá i osud, říkájíce, že když on byl malý, věřil v osud a také v nějaký jeho smysl a řád. Teď ale jediné, co vidí, je, že život je jako údolí nářků. Slibuje spoustu a nic neplní, jen nás trápí. Stěžuje si, že on je ten největší nešťastník, protože všichni ostatní ztratili své děti v bitvách, ale jeho dcera zemřela kvůli lásce. Láska je pro Pleberia největší nepřítel a příčina veškerého jeho neštěstí. Láska je jen klam, který vše mění na krásné, je společnící falše a zrady. Schází jí objektivita a nestrannost („Nespravedlivý je zákon, který není pro všechny stejný.“ (s. 373)¹⁵⁴), je nevďěčná („...ty zabíjíš ty, které jdou za tebou.“ (s. 373)¹⁵⁵) a zároveň nahodilá („...proč jednáš bez řádu a shody?“ (s. 373)¹⁵⁶).¹⁵⁷

Svět *La Celestiny* je svět hříchu, ve kterém všechny zajímá jen pomíjivý majetek, který skončí společně se životem. Nezajímají je žádné vyšší hodnoty schopny přetrvání, jen pozemský život, v tom lze vidět značný materialismus.¹⁵⁸ „Veškeré naše blaho je ztraceno! Nechtějme už žít!“ (s. 368)¹⁵⁹ Považuje smrt své dcery jako něco definitivního, po čem už nic nezbývá, a která vše ničí. Po její smrti

¹⁵² VELASCO RAMOS, Pedro. Cit. d. Pleberio, el padre de Melibea, s. 37.

¹⁵³ „Oh fortuna variable, ministra y mayordoma de los temporales bienes, ¿por qué no ejecutaste tu cruel ira, tus mudables ondas, en aquello que a ti es sujeto? ¿Por qué no destruiste mi patrimonio; por qué no quemaste mi morada; por qué no asolaste mis grandes heredamientos?“ (1994, s. 244-245)

¹⁵⁴ „Inicua es tu ley, pues no es la misma para todos.“ (1994, s. 248)

¹⁵⁵ „...tú matas a los que te siguen.“ (1994, s. 248)

¹⁵⁶ „¿Por qué te riges sin orden ni concierto?“ (1994, s. 248)

¹⁵⁷ VELASCO RAMOS, Pedro. Cit. d. El planto de Pleberio, s. 20.

¹⁵⁸ CASALDUERO, Gimeno. Cit. d., s. 116.

¹⁵⁹ „Nuestro bien todo es perdido. ¡No queramos más vivir!“ (1994, s. 244)

čelí už jenom prázdnotě, samotě a naprostému chaosu ve světě. Proto nám několikrát Pleberio opakuje, že se smrtí Melibey končí i jeho život. S jejím koncem pro něj končí veškeré potěšení, a dokonce i láska.¹⁶⁰ Pleberiovi nakonec zbývá už jen zármutek a trýzeň *“in hac lachrymarum valle”*¹⁶¹.

4.6.3 Výsledný vývoj Pleberiovy osobnosti

Zpočátku nám může připadat, že Pleberio představuje osobnost, ve které se spojují dva naprosto neslučitelné principy, což je jeho materialistická povaha a zároveň jeho velká senzitivita. Jeho city se však projevují až na konci díla, po smrti jeho dcery. Z několika zmínek v díle vidíme Pleberia jako autoritativního otce, je vykreslený jako chladná osobnost oplývající bohatstvím a mocí ve městě. Je členem buržoazní společnosti a vypadá to, že ho tento život zaslepil. Melibeina sebevražda mu však v jistém smyslu otevřela oči. „Melibeina smrt mu ukazuje to, co mu mělo být jasné už od začátku; že pozemské majetky jsou nejisté a pomíjivé.“¹⁶² S její smrtí musí čelit samotě a prázdnotě. Uvědomuje si, jak moc pro něj znamenala, že představovala střed jeho života. Toto jeho poslední vyznání je tedy směřováno jí, bez ní už dále žít nechce. Tuto životní ránu mu nezacelí ani bohatství a majetek. Ačkoliv ji tedy považoval hlavně za svoji dědičku, zároveň ji miloval tak silně, jako otec může milovat svoji dceru.

Chtěla jsem na této menší analýze poukázat na to, že být členem měšťanské společnosti, nemusí nutně znamenat být necitlivým, sobeckým prospěchářem, jako by se mohlo zdát dle postav Calista, Celestiny, Calistových sluhů. Pleberio nám ukazuje, že měšťanský člověk v sobě může mít i hluboké city, nejen touhu po penězích. Je nutné ale podotknout, že u Pleberia to takto nebylo od začátku, jak vidíme, po smrti jeho dcery v jeho postavě došlo k výraznému vývoji a obratu.

¹⁶⁰ VELASCO RAMOS, Pedro. Pleberio, el padre de Melibea, s. 36.

¹⁶¹ „..in hac lachrymarum valle” (1994, s. 375)

¹⁶² DEYERMOND, Alan D. Cit. d. La inversión perdida de Pleberio, s. 57.

“La muerte de Melibea le revela lo que debió haber sido obvio desde el principio: no hay certidumbre, ni permanencia, en los bienes mundanos.”

5 Vitalita hlavních postav tohoto díla

Jedním z velkých přínosů tohoto díla je, že můžeme sledovat vývoj postav. Nemáme tu jen ploché literární typy, ale živé charaktery, které k nám promlouvají. Rojas se rozhodl příběh aplikovat na reálné lidi, kteří žijí svůj reálný život, působí to autentičtěji. Zároveň příběh aplikoval na lidi z nejrozličnějších vrstev společnosti, na bohaté měšťany, nižší šlechtu, sluhy, prostitutky a kuplířku. Všechny ale spojuje následující - chování Celestiny, jejích prostitutek a Calistových sluhů není o moc morálně horší než chování bohatých měšťanů a členů nové šlechty, ve skutečnosti je velmi srovnatelné. Joseph Snow doslova říká, že se zde setkáváme s temnou stránkou osobnosti člověka:

„Dílo je obecně čteno jako fascinující a mnoho prozrazující osobní setkání s temnou stránkou člověka. Svět Celestiny není morálně podřadnější než zjevně ušlechtlejší a zámožnější svět rodin, řekněme Calista, Melibey a jim podobným.“¹⁶³

Bezpochyby nám také chtěl Rojas ukázat, jak ničující touhy můžou být, zejména touha po penězích.

Povolání tak nízké jako kuplířství, kterému se věnuje Celestina, přichází do úzkého kontaktu s Melibeou, dívkou pocházející ze šlechtické rodiny. Nerovnost těchto dvou postav je očividná. A právě soužití a prolínání lidí různého původu je znakem měst této doby: „Blízkost lidí různého postavení pasuje k sociálnímu městskému modelu Kastílie konce 15. století.“¹⁶⁴

Dochází k vývoji postav, ve většině jsou to však změny spíše k horšímu - k podlému a vypočítavému chování, využívání a lžím. To vše je ale dáno okolnostmi, které je ovlivňují. V tomto případě se okolnosti odvíjí od nové sociální situace, která nastala a která lidi nutí myslet víc na sebe a na svůj vlastní prospěch. To také říká

¹⁶³ SNOW, Joseph Thomas. Cit. d., s. 149-150.

“The work is widely read as one which propels us headlong toward a fascinating and revealing face-to-face encounter with the dark side of our humanity. The world of Celestina is not morally inferior to the behavior of the obviously more noble, opulent and material world of the families, say, of Calisto, Melibea and their kind.”

¹⁶⁴ GONZÁLEZ, María. A. Cit. d., s. 28.

“La proximidad entre gentes de diferentes estamentos encaja con el modelo social urbano en Castilla a fines del siglo XV.”

Consolación Baranda: „...obě dvě skupiny (privilegovaní i ti na okraji společnosti) mají kvůli své sociální situaci větší sklon, aby porušovaly předpisy.“¹⁶⁵ Deyermund dokonce mluví o souvislosti mezi ekonomickou strukturou společnosti a zkaženosti lidských vztahů.¹⁶⁶

Chování postav je až amorální a někteří autoři toto dílo považují za moralistické. Pravdou je, že postavy vědí, jak by se správně měly a neměly chovat. „Moralizační promluvy postav ukazují, že vědí, jak by se měly chovat, ale jelikož to nikdo v životě neaplikuje, tak to není realizováno. Morálka se ukazuje jako pouhé zdání.“¹⁶⁷ Vicente García toto chování dále nazývá jako cynismus, já v jejich chování spíše vidím snahu naučit se žít v tomto světě.

Postavy jsou sice spíše amorální - podlé a zkažené, to je ale možná i důvod, proč nám jsou tak blízké a působí na nás tak upřímně. Juan Sánchez v jejich chování vidí určitý vitalismus, samy se musely adaptovat na nové životní podmínky. „To je jeho genialita, to, že nám nabízí vitální obraz lidí a jejich motivací.“¹⁶⁸

¹⁶⁵ BARANDA, Consolación. Cambio social en La Celestina. In *El mundo social y cultural de La Celestina*. Ed. Ignacio Arellano, Jesús M. Usunáriz. Madrid: Iberoamericana, 2009, s.23. ISBN 9788484894605.

“..ambos grupos (privilegiados y marginados), por su situación social son más proclives a saltarse las normas..”

¹⁶⁶ DEYERMOND, Alan D. Cit. d. “El que quiere comer el ave” Melibea como artículo de consumo, s. 51.

¹⁶⁷ GARCÍA, Luis Miguel Vicente. Cit. d., s. 163.

“Los discursos moralizantes de los personajes permiten ver que se conoce lo que debería ser, mas como ninguno lo aplica a su vida, no es realizado. Lo moral se usa como apariencia.”

¹⁶⁸ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 114.

“Esa es su genialidad, la de ofrecer una imagen vital de los personajes y de sus motivaciones.”

6 Závěr

Cílem této práce bylo dosvědčit přítomnost měšťanské kultury v díle *La Celestina* skrz její rysy a charakteristické chování členů této společnosti aplikované na postavy díla. Z historického hlediska je možné potvrdit nástup této nové společnosti během 15. století, což je období, ve kterém bylo toto dílo psáno. Psalo se tedy v době, kdy se společnost měnila. Do tradiční společnosti pomalu vstupuje měšťanská společnost se všemi svými změnami a novotami a tento vliv můžeme na postavách pozorovat. Skrz citace z knihy, ale i za pomoci názorů jiných autorů a literárních kritiků, lze vypožorovat, že tyto nové měšťanské impulsy ovlivňují celou společnost. Jsou to peníze, touha po materiálním bohatství a majetku, touha po chvilkovém potěšení, které lze také považovat za materiální. Lidé ztrácí své tradiční hodnoty. Při hlubší analýze zjišťujeme, že každá postava je touto novou dobou nějakým způsobem ovlivněna. I když se zpočátku drží tradičních dřívějších hodnot jako v případě Pármena, nakonec zjistí, že není jiné východisko, než se začlenit do této individualistické společnosti. Za protagonistu měšťanské společnosti lze považovat Pleberia, který představuje zámožného obchodníka. Proto je mu věnováno více prostoru, včetně jeho následného vývoje.

Dále jsem chtěla najít známky střední třídy. V článku o Consolación Barandě Vicente García opakuje Barandy názor, že se v díle střední vrstva neobjevuje: „Absence střední třídy je pro autorku významná.“¹⁶⁹ Po této analýze s tímto názorem musím nesouhlasit. V počátcích zrodu střední třídy se objevuje právě měšťanská třída, tedy lidé, kteří zastávají řemesla jako nám vyjmenoval Pármeno ve známém úryvku, kde jmenuje řemesla jako kováře, tesaře, zbrojíře, podkováře, ale hlavně ji reprezentují obchodníci a kupci. Dále tvrdí, že v díle se objevují jen dvě společenské třídy - šlechtici (“*nobles*”) a lidé nejnižšího postavení jako Celestina, prostitutky, střední třídu měšťanů vylučuje: „...měšťané střední třídy, ti, kteří se v *La Celestině* neobjevují.“¹⁷⁰ Když ale šlechta v tomto období ztrácí svůj původní význam, čím jiným je Pleberio než bohatým měšťanem? Pleberio je bohatý obchodník a obchod má v jeho rodině pravděpodobně dlouho tradici. Čím jiným je Calisto a Melibea než

¹⁶⁹ GARCÍA, Luis Miguel Vicente. Cit. d., s. 172.

“La ausencia de clase media es significativa para la autora.”

¹⁷⁰ BARANDA, Consolación. Cit. d., s. 16.

“..los ciudadanos medios, esos que no aparecen en La Celestina..”

bohatými měšťani, kteří toto svoje postavení zdědili? Je tu tedy zřejmá střední třída tvořená bohatými měšťany definovaná penězi.

Nemůžeme však toto dílo, i přes bohatý přísun informací, které nám podává, považovat za historický pramen. Nicméně si v něm můžeme povšimnout důležitých okamžiků jak v promluvě, tak v chování postav, které nám podávají svědectví o své době. Je to tedy jen takový nástin, ze kterého si postupným čtením vytváříme obrázek: „*La Celestina* je zdánlivě realistické dílo. Neslouží jako dokument, protože to ani není její záměr.“¹⁷¹ Juan Sánchez přirovnává toto dílo k Lazarillovi, protože v obou dílech se příběh odehrává ve smyšleném prostředí, ale v jádru je úzce spojen se současnou situací, říká: „I přes to, že místo i čas, ve kterém se děj odehrává je abstraktní a nekonkrétní, je v jasné souvislosti s dobou, ve které se píše - to samé se děje i s Lazarillem.“¹⁷² Fikce je tedy nástroj, kterým nám komunikuje pravdu. Zobrazuje nám tím soužití měšťanů v typickém kastilském městě 15. století. Vicente García toto dílo striktně odmítá jako sociologickou analýzu, považuje ho za fikci, ale nezavrhuje myšlenku, že je v něm odražena realita své doby: „Literární dílo není samo o sobě sociologická analýza. Může odrážet spoustu věcí společnosti, ve které autor žije, ale zároveň obsahuje mnoho svobodných znaků fikce.“¹⁷³

Jisté je, že toto dílo nám nabízí několik možností čtení. To se stalo předmětem mnoha literárních diskuzí. José Carlos González Boixo tento jev příznačně nazývá „*ambigüedad*“, tedy nejednoznačnost, a nabízí nám širokou škálu možností:

„Jestliže někomu přijde záměr díla didakticko-moralizační, ostatním to může připadat jako omluva autora, a ve skutečnosti se dle nich jedná o dílo, které by mělo být vykládáno skrz Rojasovu biografii; dále může být bráno jako plod jeho postavení

¹⁷¹ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. Cit. d., s. 155

“La Celestina es una obra realista, pero por alusión. Su afán no es documental, por eso no sirve como documento.”

¹⁷² Tamtéž, s. 151.

“A pesar de su calidad abstracta e indefinida en cuanto al lugar y tiempo en el que sucede la acción, ésta se presenta en clara relación con su mundo contemporáneo- lo mismo que el Lazarillo..”

¹⁷³ GARCÍA, Luis Miguel Vicente. Cit. d., s. 173.

“Una obra literaria no es en sí misma un análisis sociológico. Puede espejar muchas cosas de la sociedad en que vive el autor, pero contiene otras muchas libertades propias de la ficción..”

konvertovaného Žida nebo jednoduše jako existenciální dílo. Jako stoicko-fatalistické nebo neoepikureistické dílo. Dílo interpretované z hlediska literární tradice nebo jako odraz sociální situace své doby. Kniha, ve které magie je základním tématem, anebo je to naopak její bezvýznamný aspekt.“¹⁷⁴

Někdo toto dílo vidí jako čistě moralizační, jiní jako historický pramen či filozofické pojednání. Nikde není jasně dáno, jaký názor je správný, ani sám Rojas nám to jasně nedefinoval, pokud ho tedy budeme považovat za pravého autora nebo alespoň jednoho z autorů, což je další z velkých otazníků.

Jednoduše řečeno tato kniha nám nabízí a vždy nabízela široký prostor pro diskuzi. V této práci jsem knihu zanalyzovala z hlediska historického a sociologického, snažila jsem se poodhalit změnu společnosti, kterou reflektuje, podloženou názory Maravalla. Není to však jediné možné čtení, které toto mistrovské dílo nabízí, a v tom je jeho kouzlo a nadčasovost a je to také důvod, proč ho budou číst i následující generace.

¹⁷⁴ BOIXO, José C. González. La ambigüedad de "La Celestina". *Archivum: Revista de la Facultad de Filología*, 1979- 1980, tomo 29-30, ISSN 0570-7218, s. 5. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=143966>>.

“Si para unos su intención es didáctico- moralizante, para otros, ese aspecto habría que considerarlo como una excusa del autor y, en realidad, se trataría de una obra que habría que interpretar desde la biografía de Rojas, como fruto de su posición de converso o, simplemente, existencialista. Obra de carácter estoico- fatalista u obra neoepicúrea. Obra que debe ser interpretada desde una tradición literaria o reflejo social de la época. Libro en el que la magia es un tema básico o aspecto éste sin importancia.”

7 Resumé

V mé bakalářské práci jsem se věnovala jednomu z nejvýznamnějších děl španělské literatury *La Celestine*. Provedla jsem analýzu netradičního tématu, a to sice měšťanské kultury, která se zde objevuje a ovlivňuje postavy díla. Zároveň souvisí se sociální situací své doby, tedy obdobím 15. století. Užívám výraz souvisí, nikoliv kopíruje, protože to není čistě historický pramen. Dají se v něm ale nalézt, jak jsem touto prací ukázala, významné souvislosti a vlivy.

V úvodní kapitole jsem se věnovala pohledu na dílo *La Celestina* jako komplexní celek, tomu, jaký přínos pro španělskou literaturu znamenala. Také jsem se snažila obsáhnout dění 15. století ve Španělsku, tedy období, ve kterém bylo dílo psané. To je důležité, protože v té době společnost procházela velkými změnami. Měnilo se ekonomické uspořádání (konec feudalismu) a měnil se i tradiční pohled na šlechtu.

V druhé kapitole jsem předložila jednu z významných změn této doby, a to vznik zahálčivé třídy, kterou v díle nejvýznamněji zastupuje Calisto. Vycházím zde hlavně z pohledu Josého Maravalla, vznik této třídy potvrzuje i Alan Deyermond.

V následující kapitole jsem vyjmenovala základní rysy měšťanské společnosti aplikované na dílo. Prvně jsem se pokusila stručně definovat, co to měšťanská společnost vůbec znamená, abychom si udělali představu. Je logické, že lidé kladli velký důraz na bohatství. Peníze se dostávají stále více do popředí a mění tak i mentalitu lidí, vzniká individualismus a jistý egoismus. Lidé se stávají nezávislými a soběstačnými. Tudiž přirozeně myslí více na sebe, na svou prosperitu a výdělek. V této společnosti lidé musí být sobečtí, aby mohli něco dokázat a získat. Vznikají nová řemesla a nejvýznamnějším se stává obchod. Štěstí postav určuje buď majetek, a s tím se pojící bohatství, bez kterého by majetku nenabyli, nebo fyzické potěšení, které je pouze chvilkové, prchlivé, jedná se pouze o momentální stav. V díle nenacházíme žádné vyšší hodnoty, postavy pohnání spíše materiální touhy. V prostředí měst jsou lidé svobodnější a myslí více na svou individualitu, to se odráží i v osobních vztazích, které prochází významnou změnou, dochází až k mechanizaci vztahů.

Ve čtvrté kapitole je pozornost věnována centrálním postavám díla, v jejichž chování jsem hledala vlivy této nové sociální situace. Studuji postavu Melibey a její služky Lucrecie, Calista a jeho sluhů Sempronia a Pármena, Celestiny. Významněji se zaměřuji na postavu Pleberia, otce Melibey, který nám podává jasný příklad čistě měšťanského člověka. Stejně jako Calisto reprezentuje zahálčivou třídu, tak Pleberio reprezentuje měšťanskou společnost, ačkoliv tu více či méně reprezentují všechny postavy. Pleberiovi je zde věnován větší prostor, protože je to postava velice zajímavá, přestože v knize moc stran nezabírá. Po analýze této postavy ale zjišťujeme, že se v něm skrývá mnohem víc, než je na první pohled patrné.

V další kapitole jsem vyzdvihla důležitý aspekt díla, a to sice vitalitu hlavních postav díla. Fakt, že příběh je aplikován na reálné lidi žijící svůj reálný život, se kterým by se člověk mohl ztotožnit. Důležité také je, že se jedná o lidi z různých vrstev společnosti a dochází zde i k jejich vývoji.

V závěru této práce jsem shrnula zjištěné poznatky a uzavřela tuto analýzu, která ale není jediná možná, protože toto dílo se dá zkoumat z různých úhlů pohledu. Já jsem zde nabídla jeden z možných způsobů analýzy díla. V průběhu celé práce svá zjištění podkládám názory významných literárních znalců, zejména názory Josého Maravalla, Juana Sáncheze Fernándeze a Alana Deyermunda. Dokládám také mnoho citací ze samotné knihy.

8 Resumen

Mi trabajo se dedica a una de las más significativas obras de la literatura española *La Celestina*. He analizado un tema no tradicional, concretamente la cultura burgués, que aparece en esta obra e influye los personajes de la obra. A la vez está relacionado con la situación social de su época, con el siglo XV. He utilizado la expresión „está relacionado“, no „copia“, porque esta obra no es puramente la fuente histórica. Sin embargo, es posible encontrar en ésta las conexiones e influencias significativas con esta época, cómo lo he demostrado en este trabajo.

En el capítulo introductorio me he dedicado a la obra *La Celestina* como a un conjunto complejo. Me he dedicado al aporte que significó ésta para la literatura española. También he tratado de abarcar los acontecimientos del siglo XV en España, o sea la época en la que esta obra fue escrita. Este hecho es importante porque en esa época la sociedad pasaba por grandes cambios. La estructura económica cambiaba (acabamiento del feudalismo) y la vista tradicional a la nobleza cambiaba también.

En el capítulo segundo he mostrado uno de los cambios significativos de esa época, esto es el origen de la clase ociosa, que está representada en la obra sobre todo por Calisto. Parto sobre todo de las opiniones de José Maravall, el origen de esta clase confirma también Alan Deyermond.

En el capítulo siguiente he enumerado los rasgos elementales de la sociedad burgués empleados en la obra. Primero he tratado de definir brevemente qué siquiera significa la sociedad burgués para hacernos una idea. Es lógico que la gente pone mucho énfasis en la riqueza. El dinero está en el primer plano y está cambiando así la mentalidad de la gente, aparece el individualismo y cierto egoísmo. La gente se hace más autosuficiente e independiente. Por consiguiente piensa más en sí mismo, en su propia prosperidad y ganancia. En esta sociedad hay que ser egoísta para que consigan algo. Aparecen nuevos oficios y el más significativo será el comercio. La felicidad de la gente está determinada o por los bienes, el patrimonio (relacionado con la riqueza), o por el placer físico, que es fugaz (se trata solamente del estado momentáneo). En la obra no hallamos ningunos valores superiores, los personajes son impulsados más bien por los anhelos materiales. En el entorno de las ciudades la gente es más libre y piensa más en su individualidad. Esto se refleja en las relaciones

personales que pasan por el cambio grande, hasta podemos ver la mecanización de las relaciones.

En el capítulo cuarto he prestado la atención a los personajes centrales de la obra, en cuyos comportamientos he buscado las influencias de esta nueva situación social. He estudiado el personaje de Melibea y de su criada Lucrecia, de Calisto y de sus criados Sempronio y Pármeneo, de Celestina. Me he especializado más en el personaje de Pleberio, el padre de Melibea, quién nos presenta el ejemplo claro del hombre puramente burgués. Igual que Calisto representa la clase ociosa, así Pleberio representa la sociedad burgués, aunque esta sociedad está representada más o menos por todos los personajes de la obra. A este personaje está dedicado más espacio en el trabajo porque es un personaje muy interesante, aunque en el libro no ocupa tantas páginas. Después de su análisis averiguamos que este personaje esconde en sí mismo más de lo esperado, más de lo que es evidente a primera vista.

En el capítulo siguiente he realizado el aspecto importante de la obra, concretamente la vitalidad de los personajes principales. He realizado el hecho que la historia está aplicada a la gente real, que está viviendo su vida real con la que la gente se podría identificar. También es importante que se trata de los personajes de diversos niveles sociales, e incluso sus caracteres evolucionan.

Al final de este trabajo he resumido los conocimientos descubiertos y he concluido esta análisis, que no es la única posible, porque es posible estudiar esta obra de varios puntos de vista. En este trabajo solo he ofrecido una de las posibles maneras del análisis de la obra. Todo el tiempo apoyo mis averiguaciones en las opiniones de los expertos literarios significativos, sobre todo de José Maravall, Juan Sánchez Fernández y Alan Deyermond. He incluido también muchas citas de la obra *La Celestina*.

9 Résumé

In my bachelor's thesis I have focused on one of the most significant works of Spanish literature *La Celestina*. I have analysed an untraditional topic, that is a bourgeois culture, which appears in there and which influences characters of this work. Simultaneously, it is related to the social situation of that time- 15th century. I have said that it's related to it, not that it copies it, because *La Celestina* is not purely historical source. However, it is possible to find significant connections and influences, as I have showed in this work.

In the introductory chapter I have looked on *La Celestina* in general terms, what does it mean for Spanish literature, how big contribution it was to it. I have also tried to embrace events of 15th century in Spain- the period of time in which *La Celestina* was written. This is important because in that time society was going through big changes. The economical structure was changing (the end of feudalism) and traditional viewing of aristocracy as well.

In the second chapter I have presented one of the significant changes of that time and it is the origin of idle class, which is represented in the work by Calisto. I have proceeded there mainly from the view of José Maravall, but Alan Deyermond talks about it as well.

In the next chapter I have enumerated elemental features of bourgeois culture applied on the thesis. First of all I have tried to briefly define what does the bourgeois culture mean to have an idea. It is logical that people put great emphasis on wealth. Money comes more and more to the fore and so it changes mentality of people, individualism is originated and certain self-concern as well. People become more and more independent and self-sufficient and so, naturally, they think more of themselves than of others, they think of their own prosperity and benefits. In this society people have to be selfish in order to manage and gain something. New crafts are originated and the most important bourgeois profession is trade. Happiness of the characters depends either on their fortune or on physical pleasure. Nevertheless, we can't find in the work any higher values, the characters are more likely driven by material desires. In towns people are freer and they think more of their individuality and it is reflected in their personal relations, which are going through big changes. Mechanization of personal relations appears there.

In the fourth chapter the attention has been focused on the central characters of *La Celestina* in whose behaviour I search for the influences of that new social situation. I study characters of Melibea and her servant Lucrecia, Calisto and his servants Sempronio and Pármeno, and Celestina. Yet I focus more on the character of Pleberio, Melibea's father, proper representant of bourgeois culture. As well as Calisto represents idle class, so Pleberio represents bourgeois culture, even though this culture is represented more or less by all of the characters.

In the next chapter I have emphasized an important aspect of the work, namely the vitality of the main characters, the fact that the narration is applied on real persons who are living their real lives. We could also identify with them. It is also important that it describes people who belong to diverse social classes and we can see the development of their behaviour.

In the end of my thesis I have summarized my findings and I have concluded my analysis. Of course, it is not the only possible analysis, because this piece of work could be examined from various points of view. I offer here one of many possible ways to do it. In the course of whole thesis I base my findings on the opinions of literature experts, especially on José Maravall, Juan Sánchez and Alan Deyermond and I illustrate it with citations from the book *La Celestina*.

10 Seznam použité literatury

BARANDA, Consolación. Cambio social en La Celestina. In *El mundo social y cultural de La Celestina*. Ed. Ignacio Arellano, Jesús M. Usunáriz. Madrid: Iberoamericana, 2009. ISBN 9788484894605.

BAUTISTA PÉREZ, Francisco. Realidad social e ideología en La Celestina. *Celestinesca*, vol. 32, núm. 1-2. [online]. [cit. 2020-02-05] Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2935616>>.

CASALDUERO, Gimeno. El mundo de La Celestina. *Nueva revista de filología hispánica*, 1992, vol. 40, núm. 1. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<http://nrhf.colmex.mx/index.php/nrhf/article/view/862/862>>.

COROMINAS, Joan. *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. 3ª edición. Madrid: Editorial Gredos, 1987. ISBN 84-249-1331-0.

DEYERMOND, Alan. D. “El que quiere comer el ave” Melibea como artículo de consumo. *Medievalia*, 2008, núm. 40.[online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3951906>>.

DEYERMOND, Alan D. La inversión perdida de Pleberio. *Medievalia*, 2008, núm. 40. ISSN 0188-6657. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3951908>>.

GARCÍA, Luis Miguel Vicente. Consolación Baranda. La Celestina y el mundo como conflicto. *Celestinesca*, 2004, vol. 28, núm. 1-2. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4006961>>.

CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska*. Brno : Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-252-3.

IRADIEL, Paulino. La crisis bajomedieval: un tiempo de conflictos. In *Conflictos sociales, políticos e intelectuales en la España de los siglos XIV y XV*. Ed. José Ignacio de la Iglesia Duarte (coord.). La Rioja: Instituto de Estudios Riojanos, 2004. ISBN 84-95747-81-2. [online]. [cit. 2003-09-22]. Dostupné z: <<http://cms.mit.edu/conf/mit2/Abstracts/KerrFlynn.pdf>>.

MARAVALL, José Antonio. *El mundo social de Celestina*. Madrid: Editorial Gredos, 1968.

ROJAS, Carlota Fernández- Jáuregui. El peligro moral de La Celestina. Análisis interdiscursivo jurídico-económico y literario de la circularidad de los bienes. *Castilla: Estudios de Literatura*, 2014, núm. 5. [online]. [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4947108>>.

ROJAS, Fernando de. *La Celestina*. PML Ediciones, 1994. ISBN 84-206-3402-6.

SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Juan Antonio. *La tesitura de La Celestina (Una aproximación)*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-1918-7.

SEMPERE. Juan D. *Historia del lujo, y de las leyes suntuarias de España. Tomo I*. Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2006. [online]. [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <<http://www.cervantesvirtual.com/obra/historia-del-lujo-y-de-las-leyes-suntuarias-de-espana-tomo-i-0/>>.

SNOW, Joseph Thomas. The sexual landscape of “Celestina”: some observations. *Calíope: journal of the Society for Renaissance and Baroque Hispanic Society*, 2000, vol. 6, núm. 1-2. [online]. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2443242>>.

SOMBART, Werner. *Lujo y capitalismo*. Přel. Luis Isábal. Madrid: Revista de Occidente, 1928

VELASCO RAMOS, Pedro. El planto de Pleberio. *Crónicas*, 2015, núm. 32. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5055562>>.

VELASCO RAMOS, Pedro. Pleberio, el padre de Melibea. *Crónicas*. 2014, núm. 31. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5053155>>.